

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Nízká finanční gramotnost jako důvod recidivy
bezdomovectví**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Studijní program: **MANAGEMENT SOCIÁLNÍ PRÁCE V
ORGANIZACÍCH**

Autor: Bc. Ivana Korytová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Bc. Alena Hricová, Ph.D.

České Budějovice 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou/diplomovou práci s názvem „Finanční gramotnost jako důvod recidivy bezdomovectví“ jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské/diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské/diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské/diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 9. 8. 2022

.....

Poděkování

Velice děkuji vedoucí mé diplomové práce doc. PhDr. Bc. Aleně Hricové, Ph.D., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Především za její ochotu, osobní přístup a trpělivost. Dál bych chtěla poděkovat svojí rodině a partnerovi za podporu a trpělivost

Nízká finanční gramotnost jako důvod recidivy bezdomovectví

Abstrakt

Tato diplomová práce si kládla si cíl představit vztah mezi nízkou finanční gramotností a recidivou bezdomovectví. Jednou z mnoha příčin bezdomovectví je v tomto případě nedostatek finančních prostředků vedoucí k exekucím a dluhům a nedostatečná finanční odpovědnost.

Z výzkumu, který byl proveden formou kvalitativního přístupu s metodou případových studií, které byly zhotoveny pomocí pozorování a narativních rozhovorů, vyplynulo, že se nízká finanční gramotnost u osob bez přístřeší projevuje a má spojitost s jejich návratem do sociálních služeb. U dlužníků například neznalostí dlužné částky a strachem z práce na hlavní pracovní poměr, ve smyslu strachu z exekučních srážek, kdy mají dlužníci mylnou představu o srážkách a nezabavitelném příjmu. Jejich ignorování dluhů a celková finanční nezodpovědnost je tím vždy přivede zpět do azylového domu, čímž mluvíme o recidivě bezdomovectví.

Výsledky budou poskytnuty sociálním pracovníkům i pracovníkům v sociálních službách v Charitě České Budějovice a studentům Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Práce má potenciál sloužit jako podklad k informovanosti o problematice bezdomovectví a vzdělávání na poli finanční gramotnosti.

Klíčová slova

Osoby bez přístřeší, Finanční gramotnost, Finanční rezerva, Recidiva bezdomovectví

Low financial literacy as a reason for the recurrence of homelessness

Abstract

This dissertation was to present the relationship between low financial literacy and recurrence of homelessness. One of the many causes of homelessness in this case is lack of funds leading to foreclosures and debt and lack of financial responsibility.

The research, which was carried out in the form of a qualitative approach with the method of case studies, which were made using observations and narrative interviews, showed that low financial literacy among homeless people manifests itself and is connected with their return to social services. In the case of debtors, for example, ignorance of the amount owed and fear of working as a full-time employee, in the sense of fear of enforcement deductions, when debtors have a misconception about deductions and non-disposal income. Their disregard for debt and overall financial irresponsibility will always land them back in the shelter, thus relapsing into homelessness.

The results will be provided to social workers and workers in social services at Charita České Budějovice and students of the Faculty of Health and Social Sciences of the University of South Bohemia in České Budějovice. The work has the potential to serve as a basis for information on the issue of homelessness and education in the field of financial literacy.

Key words

Homeless persons, Financial literacy, Financial reserve, Relapse of homelessness

Obsah

Úvod	7
1 Teoretická část.....	8
1.1. Bezdomovectví	8
1.1.1. Historie bezdomovectví.....	8
1.1.2. Příčiny bezdomovectví	9
1.1.3. Typy bezdomovectví	11
1.1.4. Statistiky bezdomovectví	12
1.1.5. Sociální práce s cílovou skupinou	15
1.2. Finanční gramotnost.....	17
1.2.1. Definice	17
1.2.2. Vztah k cílové skupině.....	18
1.2.3. Fond dalšího vzdělávání.....	19
1.2.4. Milostivé léto.....	20
1.3. Recidiva	21
1.3.1. Definice recidivy	21
2 Cíl práce a výzkumné otázky	22
2.1. Cíl práce.....	22
2.2. Výzkumné otázky	22
3 Metodologie výzkumu	23
3.1. Volba výzkumné strategie.....	23
3.2. Výzkumný soubor	23
4 Výsledky	27
4.1. Otevřené kódování.....	27
4.2. Axiální kódování	50
4.3. Konceptuální model	52
5 Diskuze	55
6 Závěr	59
Literatura/internetové zdroje	61
Obsah příloh	68
Přílohy	69
Seznam zkratk	76
Seznam tabulek	77
Seznam obrázků	78

Úvod

Lidé bez domova, či osoby bez přístřeší mají mnoho důvodů, pro svůj životní styl. Jejich způsob žití má také mnoho příčin. Svoji roli sehrává alkohol, omamné a psychotropní látky, onemocnění, rodinné neshody, ztráta zaměstnání a v neposlední řadě také vysoká zadluženost. Nedá se s jistotou říci, že právě ona zadluženost není na počátku všech problémů a právě to chci ve své diplomové práci zjistit, ideálně i potvrdit. Otázka finanční gramotnosti je stále více na pořadu dne. Můžeme vidat lektory finanční gramotnosti, programy učení se práce s penězi na základních školách a samozřejmě i příklady z praxe, které jsou někdy skutečně velmi odstrašující. Osoby bez přístřeší, které jsou v tomto statusu více než rok, si na svou situaci zpravidla zvyknou a ztrácejí motivaci se z ulice „zvednout“, nevidí realitu, která jim tu možnost dává ve smyslu například insolvence, nebo v aktuální době projekt Milostivé léto, který jim dokáže ulehčit od konkrétních exekucí prozatím tou nejideálnější cestou.

V jednotlivých podkapitolách se postupně zabývám bezdomovectvím, dále finanční gramotností a definicí recidivy ve vztahu k osobám bez přístřeší. Závěrem se snažím shrnout výsledky a naplnění hlavního cíle práce, kterým je analyzovat vztah nízké finanční gramotnosti a recidivy bezdomovectví v podobě zodpovězení výzkumných otázek. V diskuzi a v závěru jsou předloženy a popsány také návrhy na řešení, pomoc a stávající nápomocné projekty.

Předmětem výzkumu je tedy vztah nízké finanční gramotnosti a recidivy bezdomovectví u celkem 5 informantů z řad klientů azylového domu v Domě sv. Pavla v Českých Budějovicích. V rámci kvalitativní strategie byla použita metoda případových studií, které byly zhotoveny pomocí pozorování a narativních rozhovorů.

1 Teoretická část

1.1. Bezdomovectví

1.1.1. Historie bezdomovectví

Z historického hlediska můžeme počátek bezdomovectví brát jako vyloučení z komunity, kdy příklady takových vyhnanců najdeme hluboko ve starověku, ale také v bibli: 1) trest vyhnanství stihl Kaina po jeho bratrovraždě 2) ve středověku se po řekách pohybovaly lodě bláznů, kde byli umístováni nepřizpůsobiví jedinci, kteří roky cestovali po mořích a žádný přístav je nepřijal (Marek et al., 2012).

Bezdomovectví se v dnešním slova smyslu utvářelo na přelomu 19. a 20. století s masivním rozvojem průmyslové revoluce, následným rozvojem měst a městských aglomerací (Keller, 2013). Déle dle autora v tomto období docházelo k velké migraci chudého venkovského obyvatelstva do měst, vznikaly dělnické a chudinské městské čtvrti, zvyšoval se počet lidí živořících na ulici a o chudé v nejširším slova smyslu se starají církevní řády a organizace, jejichž činnost byla organizovaná, dobrovolná a motivovaná náboženským učením.

Podle Marka (2012) se ukázalo, že prvními osobami bez přístřeší se stali právě lidé, kteří byli formálně, nebo spíše uměle zaměstnání, následně propuštěni a jako nekvalifikovaní pracovníci zeštíhlených firem, bývalí zaměstnanci zaniklých či v lepším případě zprivatizovaných podniků, všichni bez práce a mnozí bez střechy podnikové ubytovny nad hlavou. Keller (2013) popisuje rok 1948 jako zlomový, kdy totalitní režim v naší republice z výsostně ideologických důvodů zrušil veškeré charitativní organizace, tabuizoval existenci chudoby a bezdomovectví a oficiálně nastolil všeobecnou pracovní povinnost. Marek (2012) na to pomyslně po pár letech odpovídá a popisuje rok 1989 a roky následné jako období, kdy se problém bezdomovectví v České republice opět vynořil a velmi záhy se ukázal být problémem společensky velmi aktuálním.

Trh s bydlením na konci 20. století opustil sociální principy a problém bezdomovectví byl státem víceméně ponechán k řešení církevním a posléze nestátním neziskovým organizacím a již tehdy se ukázala nezbytnost podpory těchto složek veřejnou správou i nutnost propracovanější a širší spolupráce všech subjektů participujících na řešení bezdomovectví (Keller, 2013). Vágnerová (2013) uvádí, že osoby, které se ocitnou bez přístřeší, bývají současně odsunuty na okraj společnosti a tím přicházejí o veškerou síť sociálních kontaktů.

1.1.2. Příčiny bezdomovectví

Evropská federace národních organizací pracujících s bezdomovci jako nejvýznamnější instituce, která pracuje v oblasti bezdomovectví na evropské úrovni a jejíž činnost podporuje Evropská komise, definuje bezdomovectví takto: „Bezdomovectví je absence vlastního, trvalého a přiměřeného obydlí a bezdomovci jsou ti lidé, kteří nejsou schopni získat vlastní, trvalé a přiměřené obydlí nebo si nejsou schopni takové obydlí udržet kvůli nedostatku finančních prostředků nebo jiným sociálním bariérám (Dvořáčková a kol., 2016). Dle Matouška (2016) jsou osoby bez přístřeší lidé, žijící bez stálého bydlení a obvykle i bez stálého zaměstnání, odříznuti od zdrojů, které jsou běžně dostupné jiným občanům včetně systému sociální podpory. Dle Jandourka (2012) jsou to životní situace lidí bez přístřeší, kteří sice z úředního hlediska trvalý pobyt papírově mají, ale nežijí v něm, postrádají pevný, pravidelný a přiměřený příbytek k přenocování. Vágnerová (2013) se ve své definici nezaměřuje pouze na ztrátu obydlí jako takového, ale i na sociální stránku bezdomovectví a uvádí, že bezdomovectví lze považovat za syndrom komplexního sociálního selhání projevujícího se neschopností přijímat a naplňovat běžné společenské požadavky. Nejširší v Evropě užívaná definice zahrnuje mezi osoby bez přístřeší vedle osob bez střechy nad hlavou i osoby žijící v nedůstojných podmínkách, v ústavách a sociálních zařízeních, osoby, které nemají vlastní bydlení, a osoby, jimž hrozí ztráta bydlení, protože kupř. neplatí nájem (Matoušek, 2016).

Dle Jandourka (2012) se bezdomovectví projevuje jako problém v posledních dvaceti letech zejména ve velkoměstech (ačkoliv lidé bez domova se vyskytovali vždy). V zemích Evropské unie i u nás je bezdomovectví buď následkem rozpadu rodiny, který je zase následkem nezaměstnanosti, alkoholismu, duševní poruchy, somatické nemoci, ale také „pouhého“ konfliktu potřeb manželů, nebo nezvládnutím přechodu z institučního prostředí (dětské domovy, výchovné ústavy, věznice) do prostředí neústavního (Matoušek, 2016). Dle Vágnerové (2013) se mezi mladšími osobami bez přístřeší ocitli ti, kteří utíkali z domova již v dětském věku, což lze chápat jako signál nejistoty a pocitu nebezpečí v domově, kdy takový útěk může být důsledkem nezvládnání zátěžových situací, jimiž byli ve své rodině vystaveni a kdy tak pro ně domov nepředstavoval bezpečné zázemí. Tyto osoby se soustřeďují ve větších městech, kde mají lepší podmínky k přežití (ubytovny, charitativní organizace poskytující stravu, nádraží, teplovodní šachty, ventilace metra apod. jako možná přístřeší v zimě) (Matoušek, 2016). Lidé bez domova čelí složitým výzvám a jsou vystaveni vysokému riziku onemocnění kvůli

nespravedlnosti a rozdílům v přístupu ke zdravotnickým službám (D'Souza, 2022). Vytvářejí si vlastní pouliční kulturu, proti jiným občanům jsou osoby bez přístřeší několikanásobně znevýhodněny: obtížně hledají zaměstnání a zaměstnavatelé mohou zneužívat jejich situace (neuzavírají s nimi pracovní smlouvy, dostávají minimální plat), obtížně komunikují s jakýmkoliv orgány státu, často nemají osobní doklady, které jim buď byly odcizeny, nebo jich ani nenabýli, běžná zdravotní péče je pro ně obtížně dostupná, protože neplatí zdravotní pojištění, ale jejich životní způsob je činí velmi zranitelnými, v době nemocí a nepříznivého počasí jsou obětmi šikany ze strany policie, protože se k nim společnost u nás chová nevlídně až nepřátelsky, mají i oni nevlídně až nepřátelský postoj k ní a také k sobě navzájem (Matoušek, 2016).

Jandourek (2012) dále uvádí, že určitou část osob bez přístřeší sice tvoří bývalí psychiatričtí pacienti nebo osoby závislé na alkoholu a drogách, ale velká část se do této skupiny dostala z nejrůznějších osobních příčin (rozpad rodiny, ztráta zaměstnání, mladí, kteří po konfliktu odešli z domu) ve spojitosti s faktem, že mezi nimi převažují lidé nekvalifikovaní.

Ovšem dle Matouška (2016) jistá podskupina osob bez přístřeší stále ještě usiluje o společenskou integraci, větší část tvoří podskupinu tzv. dobrovolných osob bez přístřeší, které na jinou formu života již rezignovali a jejich ambice jsou nesouměřitelné s cíli lidí žijících ve většinovém proudu společnosti, tato skupina si chce především opatřit jídlo, teplo, případně přístřeší.

Mezi základní rizikové faktory, které při bezdomovectví napomáhají započít proces vyloučení z majoritní společnosti dle Bartáka (2011) patří:

- Negativní rodinná situace
- Nedostatečná nabídka sociálních služeb a jistot
- Nedostatek finančních prostředků vedoucí k exekucím a dluhům
- Závislost a užívání návykových a psychotropních látek
- Kriminální činnost, pobyt ve výkonu trestu, záznamy v rejstříku trestů
- Traumata spojená s mládím

V zahraničí je používána klasifikace příčin na strukturální a individuální úrovni, kdy se mezi strukturální příčiny řadí celospolečenské problémy jako chudoba, nestálost

pracovního trhu, možnosti v oblasti bydlení, nedostupnost sociálních jistot či nedostatečné rodinné zázemí, naopak do příčin individuálních se řadí problémy vznikající ze strany dané osoby, tzn. především neschopnost reagovat na nepříznivou sociální situaci (Barták 2011).

1.1.3. Typy bezdomovectví

Osoby bez přístřeší jsou dle Matouška a Kodymové (2010) kategorizovány ve vztahu k využívání sociálních služeb jako:

- Zjevné: ti, o nichž víme a současně oni sami svou situaci definují jako ohrožující, kontaktují sociální služby v rámci možné pomoci.

Zjevné osoby bez přístřeší: žijí mimo standardní hranice norem a návyků a můžeme je spatřit spát na ulicích, v parcích na lavičkách, na nádražích, pod mosty, na první pohled je poznáme podle vzezření a chování, kdy často sbírají na ulicích nedopalky cigaret, hledají v popelnících a kontejnerech zbytky jídla, žebrají, využívají služeb nocleháren a azylových domů (Kopecká, 2011).

- Latentní: ti, jejichž situaci považujeme za bezdomoveckou, ale klienti sociálních služeb nejsou.

Latentní osoby bez přístřeší: tyto nejsme schopni rozpoznat a přiřadit do skupiny osob bez přístřeší „na první pohled“, neboť velice často mění místa svého přespávání a žijí například ve squatech, rozpadlých domech, sklepích, improvizovaných příbytcích, stanech, někteří lidé se také stydí, tudíž se svůj styl života a problémy snaží skrývat a typické pro tyto osoby je, že se neobracejí na veřejné služby o pomoc, aby jim zajistily nocleh (Kopecká, 2011).

- Potencionální: jsou osoby akutně ohroženy ztrátou domova.

Tento druh bezdomovectví zahrnuje osoby, kterým bezdomovectví bezprostředně hrozí, protože žijí v nejistých sociálních podmínkách, což může znamenat, že byt například není k dlouhodobému obývání přizpůsobený (Kopecká, 2011).

Dle Fleischmanna (2006) můžeme osoby bez přístřeší dále rozdělit podle délky pobytu na ulici na nedávno dislokované (osoby, které jsou na ulici krátkou dobu, a ještě si plně neuvědomují odcizení od většinové společnosti, často jsou traumatizované a mohou ještě mít stálé zaměstnání nebo se ho snaží získat za účelem návratu do běžného života), na

izolované a nedávno dislokované (osoby, které jsou si vědomi odcizení od většinové společnosti, což je spojeno se ztrátou zábrán v chování a jejichž cílem už není navrátit se do normálního života, ale přežít na ulici), na identifikované a žijící ve skupině (osoby, které přijali styl života a hodnoty lidí na ulici, stali se členy této subkultury a definitivně se vyčlenili z majoritní společnosti) a na identifikované a izolované (osoby, které se vyhýbají kontaktu s ostatními bezdomovci i přesto, že jsou na ulici už delší dobu).

Dle zákona o sociálních službách (2006) se můžeme dočíst o osobách, které jsou v nepříznivé životní situaci spojené se ztrátou bydlení, pojem bezdomovec, či osoba bez přístřeší tam ovšem nenajdeme. Přičemž ztráta bydlení, ve smyslu například vystěhování poškozuje zdraví tím, že způsobuje stres, smutek a přechod do rizikové životní situace (Chisholm, 2022).

Bezdomovectví prozatím v ČR není systematicky ani právně definováno (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013, str. 7).

Dle Nešporové (2019) lze vysvětlit pojem osoba bez přístřeší (osoba bez domova, bezdomovec) jako osobu přežívající ve veřejných prostorech nebo venku (na ulici), v nelegálně obývaných chatkách, squatech apod., v noclehárnách, v azylových domech a v jiných nekomerčních/ neziskových ubytovacích zařízeních pro osoby bez přístřeší (obecní ubytovna), kdy se tedy jedná o osoby spadající do kategorie „bez střechy a bez bytu“ dle mezinárodní typologie ETHOS.

1.1.4. Statistiky bezdomovectví

První pokus sečíst populaci osob bez domova na celém území ČR proběhl již v roce 2011 v rámci oficiálního Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB), což tehdy bylo na popud poptávky ze strany Evropské unie, která se snaží bezdomovectví v Evropě poznat a eliminovat (Nešporová, 2019). V SLDB 2011 se podařilo zachytit i další osoby bydlící v objektech mimo bytový fond jakou jsou rekreační chaty, chalupy, nouzová obydlí, přístřešky a také mobilní obydlí (Nešporová, 2019). Část jistě spadá do kategorií nevyhovujícího nebo nejistého bydlení, u druhé části bude naopak platit, že mnohé bydlení v chatě či chalupě je zcela vyhovující a jisté, ovšem tyto dvě skupiny bohužel není možné na základě dat ze sčítání oddělit a tak bylo v roce 2011 v SLDB sečteno celkem 11 496 „bezdomovců“ (Nešporová, 2019). Na území ČR bylo dále sečteno celkem 35 480 osob bydlících v

rekreačních chatách či chalupách, celkem 16 834 osob bydlících v nouzových obydlích a přístřeších a dalších 925 osob bydlících v mobilních obydlích (Kuchařová, 2016).

Stejně sčítání proběhlo v loňském roce (2021). Osoby bez přístřeší se mohli sčítat buď pomocí písemného formuláře přímo na Statistickém úřadě ve svých městech, nebo s pomocí sčítacího komisaře, který byl na základě dohody o provedení práce dočasně zaměstnán většinou z řad sociálních pracovníků, nebo pracovníků v sociálních službách konkrétně v organizacích, které pomáhají této cílové skupině. Dále se také mohli sečíst online, což možná mladším ročníkům usnadnilo rozhodnutí, zda takto učiní, či nikoliv. Ze sčítání obyvatelstva je patrný počet osob bez přístřeší mimo zařízení sociálních služeb ve výši 3726. Počet obyvatel v zařízeních je sečtený s osobami ve veškerých zařízeních sociálních služeb, jako jsou domovy pro seniory apod.

Obrázek č. 1: Sčítání obyvatelstva podle způsobu bydlení a krajů 2021

Obyvatelstvo podle způsobu bydlení a krajů

podle obvyklého pobytu

Období: SLDB 2021

Území	Bydlící osoby celkem	v tom			Osoby bez domova
		v bytech	v zařízeních	mimo byty a zařízení	
Česká republika	10 520 441	10 104 385	187 578	228 478	3 726
Hlavní město Praha	1 300 821	1 261 930	23 624	15 267	611
Středočeský kraj	1 415 243	1 346 510	25 204	43 529	220
Jihočeský kraj	631 600	607 511	10 214	13 875	203
Plzeňský kraj	581 369	552 931	11 387	17 051	67
Karlovarský kraj	278 994	263 589	6 269	9 136	109
Ústecký kraj	788 789	754 677	14 676	19 436	309
Liberecký kraj	435 091	416 993	8 729	9 369	129
Královéhradecký kraj	538 149	518 778	9 356	10 015	154
Pardubický kraj	509 888	491 076	10 005	8 807	149
Kraj Vysočina	497 583	478 472	9 102	10 009	78
Jihomoravský kraj	1 197 217	1 151 283	20 108	25 826	434
Olomoucký kraj	619 476	595 703	10 131	13 642	312
Zlínský kraj	564 117	544 801	9 239	10 077	214
Moravskoslezský kraj	1 162 104	1 120 131	19 534	22 439	737

Zdroj: (Český statistický úřad, 2022)

Konkrétně za České Budějovice mohu jako místní sčítací komisař pro rok 2021 sdělit, že jsem odevzdala 140 písemných sčítacích formulářů od osob bez přístřeší z Domu sv. Pavla, zároveň ale mohu jako sociální pracovník na základě ročního monitorování v organizaci potvrdit, že Domem sv. Pavla prošlo v roce 2021 bezmála 400 klientů. A to

jsou pouze osoby bez přístřeší využívající služby nízkoprahového denního centra, noclehárny či azylového domu.

Sčítané kategorie dle Nešporové (2019):

1. osoby přežívající venku
2. osoby v noclehárnách
3. osoby v azylových domech, v domech na půl cesty a v obecních ubytovnách pro bezdomovce a dále
4. osoby bez domova ve zdravotnických zařízeních
5. osoby bez domova ve vězeňských zařízeních

Sčítání osob bez domova (SOD) – sčítání osob výše uvedených kategorií, které proběhlo na celorepublikové úrovni od 8. do 14. 4. 2019, kdy byly všechny sečtené osoby zaznamenány do sčítacích archů, sčítání vedl a organizoval Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i. (VÚPSV) (Nešporová 2019).

Obrázek č. 2: Sčítání osob bez přístřeší 2019

	celá ČR 2019	
počet dospělých bez domova*	21 230	zaokrouhleno na celé desítky
počet dětí bez domova*	2 600	zaokrouhleno na celé desítky
venku a v noclehárnách	11 608	reálně sečteno 54 %, zbytek extrapolován
azylové domy** - dospělí	3 950	reálně sečteno 94 %, zbytek extrapolován
azylové domy** - děti a mladiství	2 185	reálně sečteno 92 %, zbytek extrapolován
obecní ubytovny - dospělí	1 258	reálně sečteno 60 %, zbytek extrapolován
obecní ubytovny - děti a mladiství	382	reálně sečteno 60 %, zbytek extrapolován
domy na půl cesty - dospělí	246	reálně sečteno 54 %, zbytek extrapolován
domy na půl ces. - děti a mladiství	24	reálně sečteno 54 %, zbytek extrapolován
věznice	1 500	reálně sečteno 100 %
zdravotnická zařízení - dospělí	2 668	reálně sečteno 93 %, zbytek extrapolován
zdrav. zařízení - děti a mladiství	4	informaci poskytlo 93 % nemocnic

Zdroj: Nešporová (2019)

Ovšem bez ohledu na čísla má většina osob bez přístřeší příběhy o svých zkušenostech s pobytem bez domova a chudobou, které často zahrnují výzvy jak přežít každý den, najít dostatek jídla, najít úkryt, když se počasí zhorší, vypořádat se se zdravotními problémy a nouzovými situacemi a postavit se život ohrožujícím situacím (Jennings, 2015). Bohužel

k nim patří také každodenní ponižování, stigmatizace či ignorování od mnoha lidí žijících v městských oblastech, kteří se zdají být lhostejní k jejich krizím (Jennings, 2015).

1.1.5. Sociální práce s cílovou skupinou

Osoby bez přístřeší mohou pobírat státní pomoc, ale ne většina to dělá, neboť sociální dávky jsou nastaveny tak, že na ně osoba bez přístřeší nedosáhne a sociální systém se jim zdá tak složitý, že se buď nároku na dávku raději vzdají, nebo je dávka tak nízká (mluvíme-li o dávkách hmotné nouze v podobě existenčního či životního minima), že nestačí k přežití (Marek, 2012).

Na druhé straně lidé pracující s osobami bez přístřeší mohou být ve své práci přímo i nepřímo vystaveni traumatu a dalším chronickým stresorům (Kerman, 2022). Charakteristika uživatelů služeb a kontextové výzvy, kterým služby čelí, mohou způsobit, že práce s osobami bez přístřeší bude stresující a může ohrozit blaho poskytovatelů (Lenzi, 2021). Emocionální podpora v podobě supervize zmírňuje vztah mezi přímým vystavením kritickým událostem na pracovišti a posttraumatickým stresem, ale je zapotřebí více psychosociální podpory přizpůsobené potřebám přímých poskytovatelů služeb pracujících s lidmi, kteří zažívají bezdomovectví (Kerman, 2022). Další pohled na sociální práci můžeme najít v Psychologickém slovníku, kde se definují pomáhající profese jako „profese, jejichž teorie, výzkum a praxe se zaměřují na pomoc druhým, identifikaci, řešení jejich problémů a na získávání nových poznatků o člověku a jeho podmínkách k životu, tak, aby pomoc mohla být účinnější (Hartl, 2015). Jiní odborníci se shodují na dvou obecných systémech v rámci sociální práce, kdy prvním systémem pracujeme s klienty, kteří postrádají motivaci ke změně a sociální práce se zaměřuje na snížení rizik, která vyplývají z jejich způsobu života, naopak druhý systém zahrnuje motivované klienty ke změně a využívá zejména represivní a kontrolní opatření, která by měla vést k posilování klienta (Marek, 2012). Zařízení sociálních služeb pro osoby bez přístřeší na území České republiky je dle registru MPSV (2007) nyní 529 a jedná se o zařízení sociální rehabilitace, terénní programy, odborně sociálního poradenství, azylové domů, nízkoprahová denní centra a noclehárny. Tato zařízení zahrnují dle zákona o sociálních službách (2008) sociální služby typu sociálního poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence a jsou poskytovány formou pobytovou, ambulantní a terénní.

Vzhledem k faktu, že výzkumný soubor bude vybrán z klientů Domu sv. Pavla v Českých

Budějovicích, představím služby pro osoby bez přístřeší konkrétně v Českých Budějovicích. Jedná se tedy o:

Charitu České Budějovice s Domem sv. Pavla, který pro osoby bez přístřeší poskytuje:

- Nízkoprahové denní centrum:
 - Pro muže i ženy od 18-ti let s kapacitou 20 osob v jeden okamžik
 - Je zde možnost využití šatníku, WC, sprchy, kuchyňky, pračky (10,-Kč), sušičky (10,-Kč), sociálního poradenství a doplňkových služeb jakou jsou: potravinová či hygienická výpomoc, možnost uložení věcí do skříňky, uložení financí či dokladů, využití PC + WiFi, TV, možnost první pomoci, duševní podpora v podobě nepedagogického výchovného pracovníka, prodej Nového Prostoru, úvěrové jízdné výhradně za pracovním či úředním účelem a možnost zúčastnit se bezdomoveckého divadla.
- Azylový dům
 - Pouze pro muže od 18-ti let
 - Kapacita 25 osob
 - Zde je podmínkou mít platné doklady a možnosti jsou zde stejné jako na Nízkoprahovém denním centru
 - S úhradou na dvou odděleních A 120,- Kč/den a B 100,- Kč/den
- Noclehárna
 - Pouze pro muže od 18-ti let
 - Kapacita 20 osob (+ 20 osob na teplé židli v zimě během tzv. krizového režimu v případě, že venkovní teplota klesne pod 5°C)
 - Možnosti jsou zde stejné jako na Nízkoprahovém denním centru
 - S úhradou za 50,- Kč/noc

Jeslové a azylové zařízení České Budějovice s Azylovým domem Filia, který poskytuje sociální službu v 17-ti pokojích s 52 lůžky:

- Azylové domy určené matkám s dětmi a těhotným ženám
 - Úhrada činí: matka 90 Kč a každé dítě 50 Kč, 120 Kč bez dítěte

- Poskytnutí ubytování
- Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí
- Sociální poradenství - všem uživatelům služby je poskytováno zdarma
- Uživatelé služeb mají možnost účastnit se různých výchovných, vzdělávacích a aktivizačních činností i společenských akcí pořádaných v azylovém domě
- Azylové domy určené ženám
 - Možnosti mají stejné jako v Azylovém domě pro matky s dětmi
 - Úhrada je 120,-Kč/den

(Jeslová a azylová zařízení České Budějovice, 2019)

1.2. Finanční gramotnost

1.2.1. Definice

Člověk, který je finančně gramotný, si je nejen vědom svých schopností, dovedností, vědomostí a postojů, ale také je náležitě využívá prostřednictvím zodpovědného finančního rozhodování a výsledkem takového chování je dosažení finanční prosperity (Ministerstvo financí České republiky, 2019). Počátky finanční gramotnosti přicházejí se vznikem peněz a jejich využitím (Vybíhal, 2011). Finanční gramotnost tvoří specializovaný oddíl, je tedy součástí ekonomické gramotnosti a zahrnuje znalosti a dovednosti nezbytné pro uplatnění v současném světě (Altmanová et al., 2010). Úroveň finančních znalostí vysoce koreluje s vlastnictvím aktiv: jednotlivci s vysokou a střední úrovní finančních znalostí budou s větší pravděpodobností vlastnit finanční aktiva než ti s nízkou úrovní finančních znalostí (Antwi, 2022). V jednotlivých zemích je úroveň finanční gramotnosti, její pojetí a význam z pohledu vlád, politických stran, nezávislých institucí i médií velmi odlišná, s cílem zvýšit finanční gramotnost občanů řeší mnoho zemí přijetí národních strategií finančního vzdělávání, které určují jednotlivé kroky, směřující ke zlepšení znalostí v tomto směru (OECD, 2013).

1.2.2. Vztah k cílové skupině

Například dospělí s těžkým duševním onemocněním mají nižší příjem a horší zaměstnání než dospělí bez závažného duševního onemocnění, přičemž je duševní onemocnění identifikováno jako rizikový faktor bezdomovectví (Elbogen, 2021).

Ministerstvo financí české republiky (2020) provedlo v lednu r. 2020 měření finanční gramotnosti dospělé populace v ČR, které navazovalo na předchozí výzkumy z let 2010 a 2015 a vychází z Národní strategie finančního vzdělávání 2.0 schválené vládou. Výsledky měření ukazují na mírně rostoucí finanční gramotnost v České republice, v mezinárodním srovnání (země OECD a některé další) se ČR pohybuje v průměru (Ministerstvo financí České republiky, 2020).

Došlo ke zlepšení ekonomické zodpovědnosti, která vyjadřuje obecné postoje občanů k financím a zachycuje jejich nákupní chování a také rozhodování na finančním trhu, zatímco finanční znalosti stagnují (Ministerstvo financí České republiky, 2020). Lépe a uvážlivěji hospodaříme v domácnosti s financemi, jsme obezřetnější při sjednávání smluv a máme lepší povědomí o svých právech, ale mezery máme v základních početních dovednostech a znalosti důležitých pojmů z oblasti úvěrů a půjček jak je úročení, RPSN apod., (Ministerstvo financí České republiky, 2020).

Znalost zkratky RPSN se od roku 2010 jen mírně zlepšuje. 57 % lidí stále neví, co RPSN znamená, a mezi těmi, co deklarují znalost, se téměř polovina mylí, přičemž nejvýhodnější variantu úvěru ze tří možností by si správně vybrala jen čtvrtina lidí (Ministerstvo financí České republiky, 2020). Ovšem v Evropské unii je finančně nejméně gramotné Rumunsko, kde populace navíc podceňuje výhody dlouhodobého spoření (Financial Literacy, 2022).

Další výsledky dle Ministerstva financí České republiky (2020) týkající se hospodaření:

- Pokud by měli lidé řešit nedostatek financí, nejčastěji by omezili výdaje, příp. vybrali úspory. Pokud by museli řešit ztrátu hlavního příjmu, čtvrtina by si hledala novou práci nebo další přivýdělek.
- 42 % Čechů by nevědělo, co v takové situaci dělat – jedná se o lidi s nízkým vzděláním a nízkými příjmy.
- Bez půjčky nebo přestěhování by nevydrželo v případě ztráty hlavního příjmu pokrývat životní náklady ani měsíc celkem 16 % českých domácností.

Podle Nešporové (2019) jejíž publikace je součástí výzkumu: „Výzkum bezdomovecké populace v ČR s přihlédnutím k ekonomické aktivitě v závislosti na fázích životního cyklu“, dluhy velmi komplikují opětovné zapojení osob bez přístřeší do formálního ekonomického systému, jelikož jejich splacení je pro mnohé z nich nereálné. Ještě nikdy nebyl náš život tolik závislý na ekonomii (Lipovská, 2018). Dluhy má více než 80 % procent těchto osob, přičemž třetina jich ani neví, jak jsou jejich dluhy velké a další pětina (21 %) má dluhy vyšší než 200 000 Kč (Nešporová, 2019). Finanční zátěž nahromaděná z více zdrojů (dluhy, nestabilita bydlení, nezaměstnanost a nízký příjem) je přitom závažným faktorem pro optimální posouzení, řízení a prevenci sebevražd (Elbogen, 2020). Nejadluženější kategorií osob bez přístřeší jsou osoby přespávající venku, kde je velmi málo těch, kteří žádné dluhy nemají (15 %) a nejvíce těch, kteří mají dluhy vyšší než 50 000 Kč, což znamená, že tato kategorie osob má zároveň nejnižší příjmy a nejnižší sklony využívat sociální služby a lze ji proto považovat za nejvíce sociálně vyloučenou, nejvíce ohroženou a zároveň nejobtížněji integrování schopnou skupinou osob bez přístřeší (Nešporová, 2019).

Dle České národní banky (2019) Finančně gramotný člověk:

- Udržuje finanční rezervu pro nečekané výdaje nejméně do trojnásobku svých měsíčních příjmů a tuto rezervu má likvidní, tedy může k těmto penězům kdykoliv
- Důkladně si promyslí jakoukoliv půjčku, zejména s ohledem na poskytovatele
- Vyvaruje se kreditkám, či kontokorentu jako neuváženého zadlužení
- Dává si pozor na nekalé praktiky prodejců

1.2.3. Fond dalšího vzdělávání

Tento fond je příspěvkovou organizací Ministerstva práce a sociálních věcí a cílem jeho projektů je zvýšit uplatnění obyvatel České republiky na pracovním trhu (Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR, 2016).

S řešením v podobě komunitního rozvoje přišly Pracovní návyky, které ve vybraných lokalitách ČR využily místních specifik k vytvoření nových pracovních míst, dále projektem SEKO a jeho kurzy finanční gramotnosti prošly tisíce osob napříč celou republikou a aby se lidem odpovědné nakládání s penězi ještě více „dostalo pod kůži“, vznikl v rámci projektu animovaný seriál týkající se finanční gramotnosti (Ministerstvo

práce a sociálních věcí, 2015).

Projekt SEKO se zaměřoval na uchazeče o zaměstnání evidované na úřadech práce déle než pět měsíců, což je u osob bez přístřeší nedílnou součástí, pokud jsou na Úřadu práce evidovaní a smyslem projektu bylo zvýšit šance klientů Úřadu práce České republiky na získání a udržení si zaměstnání prostřednictvím rozvoje jejich socioekonomických kompetencí (SEKO), tedy finanční gramotnosti a dalších dovedností (EUservis.cz, 2017). Pokud se člověk dostane do tzv. dluhové pasti, tedy situace, kdy splácení jednoho či více úvěrů řeší za pomoci úvěru dalšího, nebo je na něj uvalena exekuce, stává se pro něj nastalá situace neúnosná (Theia krizové centrum o.p.s., 2017). Jedním z cílů projektu byla motivace ke snížení zadluženosti uchazečů o zaměstnání, případně zamezení dalšího navyšování jejich dluhů, zároveň bylo v průběhu realizace projektu umožněno vybraným uchazečům o zaměstnání získat rekvalifikaci se zaměřením na finanční gramotnost (EUservis.cz, 2017).

Ministerstvo práce a sociálních věcí bohužel ukončilo ke dni 30. června 2019 činnost tohoto fondu, bylo to jedním z prvních úsporných opatření tehdejší ministryně Jany Maláčové ve vedení MPSV (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019).

1.2.4. Milostivé léto

Člověk v tísní spustil sbírku Milostivé léto, jejíž výtěžek půjde na podporu lidí, kterým by tato akce mohla pomoci z dluhové pasti, avšak oni nemají šanci původní dluh díky jeho výši zaplatit (Jak přežít dluhy, 2017).

Jedná se o šanci na zbavení se některých exekucí tím, že dlužník zaplatí pouze původní dluh navýšený o administrativní poplatek a stát mu odpustí veškeré sankce, úroky z prodlení a další náklady, díky čemuž se dluh, který exekutor vymáhá, může výrazně snížit (Milostivé léto, 2021). V České republice je cca 4,7 mil. exekucí, které jsou vedeny vůči 900 tisícům lidí, které negativně ovlivňují zaměstnanost (Férové oddlužení, 2017).

V rámci Milostivého léta, které se paradoxně koná vždy na podzim, jde o exekuce, kde oprávněným, tedy věřitelem, je tzv. veřejnoprávní subjekt, jde tedy zejména o dluhy na zdravotním pojištění, regulační poplatky v krajských či městských nemocnicích, nezaplacené pokuty či koncesionářské poplatky, ale může jít také o dluhy za jízdu načerno, dluhy za nájem v obecním bytě, dluhy vůči některým dodavatelům energií a nedoplatky za odvoz odpadu (Milostivé léto, 2021).

1.3. Recidiva

1.3.1. Definice recidivy

Samotný pojem recidiva neboli zpětnost, opakování, má mnoho významů a je užíván různými vědními obory, např. medicínou, biologií v různých druzích výzkumu, pedagogikou, sociologií apod., jako výraz pro opakování minulého, opakování něčeho, co již pominulo (Kraus, 2005).

Osoby bez přístřeší jsou extrémní formou sociálního vyloučení, kdy je vstup a průběh bezdomovectví spojen s negativními zdravotními a sociálními důsledky (Schreck, 2017). Prevence recidiv je užitečná i u náročnějších skupin závislých, k nimž patří marginalizovaní dospívající (Davis at al., 2018). Příčina je nejen v případě osob bez přístřeší téměř vždy recidivní a měl by jí být přisuzován velký význam (Nešpor, 2018).

Bezdomovci běžně uvádějí, že zažívají značnou marginalizaci, finanční nejistotu, omezenou příležitost ke vzdělání a zaměstnání, zapojení do chování ohrožujícího zdraví, zvýšené vystavení a možné zapojení do násilí a zvýšené riziko viktimizace (Schreck, 2017).

Délka času stráveného na ulici ovlivňuje míru přizpůsobení se bezdomovectví a během let strávených tvrdým spánkem bez domova lidé postupně ztrácejí schopnost ovládat své životy a jejich schopnost vrátit se do většinové společnosti se stává stále méně pravděpodobnou (Seberíni, 2021).

2 Cíl práce a výzkumné otázky

2.1. Cíl práce

Hlavním cílem práce je analyzovat souvislost mezi nízkou finanční gramotností a recidivou bezdomovectví. Předpokládá se, že nízká finanční gramotnost se v této diplomové práci projeví jako absence finančních rezerv a jako celková finanční nezodpovědnost, která informanty opakovaně přivádí zpět do azylového domu, čímž mluvíme o recidivě bezdomovectví.

2.2. Výzkumné otázky

V souvislosti se stanovenými cíli práce, byly stanoveny tyto výzkumné otázky:

Výzkumná otázka č. 1:

Jak klienti Domu sv. Pavla v kontextu finanční rezervy vnímají své příjmy a výdaje?

Výzkumná otázka č. 2:

Jakou mají roli finance v životě osoby bez přístřeší?

3 Metodologie výzkumu

3.1. Volba výzkumné strategie

Pro svou diplomovou práci jsem zvolila kvalitativní přístup s metodou případových studií, které budou zhotovené pomocí pozorování a narativních rozhovorů. Případová studie je charakterizována jako výzkumný přístup, v jehož rámci lze použít řadu konkrétních výzkumných metod a jedná se o přístup celostní, holistický, jenž se snaží poznat konstitutivní složky případu a zachytit zkoumaný případ (či několik případů) v kontextu reálného života, přičemž nejčastěji hledá odpovědi na otázky typu „jak“ a „proč“ (Mareš, 2015). Témata vhodná i pro výzkum více případů by měla být spíše konkrétní a užší než obecná a velmi široká (Yin, [2018]).

3.2. Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvoří osoby bez přístřeší z Domu sv. Pavla v Českých Budějovicích, především klienti Azylového domu, který je zde určen pouze mužům v náročné životní situaci spojené se ztrátou bydlení či přístřeší, u kterých lze dle uzavřených smluv nejlépe hodnotit jejich recidiva (Charita České Budějovice, 2022). Počet informantů je s ohledem na téma recidivy a na stálost cílové skupiny 5 osob.

Všichni informanti byli seznámeni s obsahem výzkumu. Všechna zjištěná data budou zpracována v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady EU 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES.

Zde uvádím jejich stručné kazuistiky, kdy jsou jména jednotlivých informantů anonymizována:

Antonín

Pan Antonín vyhledal pomoc Azylového domu poprvé v roce 2004 jako 59-ti letý neúspěšný žadatel o předčasný či invalidní důchod. Střídal různé podnájemy, ale často se po neshodách s majitelem rozloučili. Po smrti jeho matky přišel o byt v rodném Kolíně. Hrával hokej, což ho přivedlo do Jižních Čech a téměř celý život pracoval jako číšník, na což se také vyučil. Je rozvedený, s nikým z rodiny se nestýká a doprovází ho dluhy na výživném. Takto se proplétal mezi podnájemy až do letošního roku. Nyní v jeho 77 letech je už pár let aktivním prodejcem Nového Prostoru v Českých Budějovicích, pobírá starobní důchod a stále se potýká mezi existencí na Azylovém domě a podnájemy.

Rozhovor s panem Antonínem proběhl v červenci roku 2022 v dopoledních hodinách v Domě sv. Pavla v kanceláři sociálního pracovníka. Přítomni jsme byli pouze my dva. Nedošlo k žádnému vyrušení. Forma narativního rozhovoru proběhla dobře. Pan Antonín je hodně sdílný a rád si povídá. I když jde o citlivé téma, sám říká, že má rád, když si ho někdo vyslechne. Rozhovor nebyl dlouhý, ale ke konci už se informant potýkal mezi smutkem a naštváním z jeho celkové situace v životě, proto jsme rozhovor ukončili.

Lubor

Pan Lubor poprvé vyhledal pomoc Azylového domu v roce 2009 poté, co ho za neplacení vystěhovali z podnájmu. Hovoří o svých psychických potížích a těžkostech najít si práci se záznamem v rejstříku trestů. Učil se na lakýrníka, ale školu nedodělal, má tedy základní vzdělání. Během let střídá různorodá zaměstnání, většinou bez smlouvy na HPP, přespává venku, na Noclehárně, na ubytovnách a sem tam i v podnájmu. Spolu se svými dluhy a žádostí o ID se prodral systémem dávek hmotné nouze a opakovanými evidencemi na Úřadu práce v Českých Budějovicích až do letošního roku. Nyní je panu Luborovi 54 let, aktuální poslední smlouvu na Azylovém domě má uzavřenou od roku 2020 (bylo jich v průběhu let několik). Pracovní uplatnění se mu nedaří sehnat, pracuje pouze brigádně, na DPP nebo DPČ. Nyní si aktivně řeší svou situaci ohledně exekucí, aby se konečně mohl postavit na vlastní nohy s prací, podnájmem a snad bez dluhů. Již není v evidenci na Úřadu práce a pobyt na Azylovém domě si platí sám.

Rozhovor s panem Luborem proběhl v červenci roku 2022 ve večerních hodinách v Domě sv. Pavla v kanceláři sociálního pracovníka. Přítomni jsme byli pouze my dva. Nedošlo k žádnému vyrušení. Pan Lubor za mnou přišel sám, protože viděl, že jsem ještě v práci a od své sociální pracovnice věděl, že bych s ním ráda mluvila. Přišel zrovna z práce. Pan Lubor není moc upovídaný, rozhovor tedy netrval moc dlouho.

Jaroslav

Pan Jaroslav vyhledal služby pro osoby bez přístřeší poprvé v roce 2009. V Domě sv. Pavla využíval v první řadě službu Noclehárna, azylový dům až později. Je vyučeným zámečníkem, dříve pracoval jako lisař, ale po úrazu ruky už si práci díky téměř nehybným

prstům ruky hledal těžko. Má dluhy na výživném a dlouhou dobu pobíral dávku nemocenského. V roce 2011 byl poprvé přijat na Azylový dům, kam se střídavě vracel do roku 2014, než si našel ubytovnu. Znovu se vrátil v roce 2019, po dalších zdravotních potížích ztratil práci i ubytování. Dlouhodobě se potýkal s řešením ID, ale nebyl schopen dojít si k lékaři a spolupracovat na zlepšení svého zdravotního stavu. Je v kontaktu s dcerou. Aktuálně je ve svých 55 letech stále klientem Azylového domu, reaguje na pracovní nabídky, aktivně obchází pracovní pohovory a řeší svůj zdravotní stav. Bohužel prozatím vše bez úspěchu. Je v evidenci na Úřadu práce, který mu Azylový dům proplácí z dávek hmotné nouze.

Rozhovor s panem Jaroslavem proběhl v červenci roku 2022 v odpoledních hodinách na Azylovém domě v pokoji pana Jaroslava. Přítomni jsme byli pouze my dva. Nedošlo k žádnému vyrušení. Pan Jaroslav už věděl od své sociální pracovnice, že přijdu, takže vypadal, že se i těší, až bude moct někomu vyprávět. Vlastně jsem mu stihla jen říct krátký úvod a sám hned spustil vyprávění.

Milan

Pan Milan vyhledal službu Azylový dům poprvé na jaře roku 2021 v době covidových karantén. Tato pomoc se týkala období cca 2 měsíců, kdy si znovu našel práci a mohl zpět do podnájmů. Ceny šli ovšem strmě nahoru a pan Milan byl nucen se na podzim vrátit. Na HPP pracoval naposledy v roce 2019, od té doby už jen střídal brigády, pracoval jako pomocná síla v kuchyni, ostraha v supermarketech apod. Ke konci roku si našel 2021 ubytovnu a Dům sv. Pavla opustil. Po půl roce se v jeho 64 letech situace zopakovala a pan Milan se na Azylový dům vrátil. Tentokrát už bez práce a v evidenci Úřadu práce, který mu z dávek hmotné nouze Azylový dům proplácí.

Rozhovor s panem Milanem proběhl v červenci roku 2022 v odpoledních hodinách v kanceláři sociálního pracovníka. Přítomni jsme byli pouze my dva. Došlo k jednomu vyrušení sociální pracovnící pro Azylový dům, což pana Milana nijak nerozhodilo, jen potom mluvil o něco tišeji, neboť se obával o svou anonymitu. Forma narativního rozhovoru proběhla relativně podle představ. I když se pan Milan občas zadrhl a bál se pokračovat. Musela jsem ho během rozhovoru znovu ujistit, že jeho jméno nebude nikde zveřejněno.

Bedřich

Pan Bedřich přichází do Domu sv. Pavla také v roce 2009. Bydlel se svým bratrem a matkou v podnájmu, na který finančně již nestačili. Poté bydlel u strýce, ale s tím se nepohodl a na vlastní podnájem finance nemá. Přišel o práci a byl nucen využívat služby Noclehárny. Během let střídal práce na smlouvu i bez smlouvy. Kumuloval mezi ubytovny a Azylovým domem. Od roku 2018, kdy byl přijat na Azylový dům současně jako klient Fokusu, je evidován na Úřadu práce a pobírá dávky hmotné nouze. Nyní je ve svých 37 letech po delší hospitalizaci v psychiatrické léčebně Lnáře znovu klientem Azylového domu. Přivydělává si renovacemi starého nábytku se svému invalidnímu důchodu a hledá si zaměstnání, aby mohl do vlastního podnájmu. Azylový dům si hradí z vlastních peněz.

Rozhovor s panem Bedřichem proběhl v červenci roku 2022 v odpoledních hodinách na Azylovém domě v pokoji pana Bedřicha. Přítomni jsme byli pouze my dva. Došlo k jednomu vyrušení asistentem v sociálních službách, což pana Bedřich trochu vykolejilo, ale jinak byl sdílný. Vzhledem ke svému psychiatrickému onemocnění s ním byla trochu těžší domluva. Forma narativního rozhovoru neproběhla úplně podle představ. Musela jsem ho trochu neverbálně pobízet k mluvení. Ze začátku se cítil trochu nervózně, ale uklidnila jsem ho, že se nemusí ničeho bát.

4 Výsledky

4.1. Otevřené kódování

Během otevřeného kódování, které dokládá příloha č. 2., se během analyzování rozhovorů s informanty rozkryli kategorie a jejich přiřazené kódy. Celkem jsem vytvořila 7 kategorií a 74 kódů. Tyto kódy jsou pojmenováním a shrnutím podstatných jednotlivých částí rozhovorů. Kategorie vyjadřují jednotlivé kódy jako nadřazený popis soustavy několika kódů. Často se jeden, nebo více kódů hodí pro více kategorií, nebo se kódy v jednotlivých rozhovorech opakovali, což přidává na jejich významu. Níže jsou sestaveny jednotlivé kategorie jako tabulky s následným vysvětlením s ohledem na narativní rozhovory jako součást vlastního výzkumu.

Kategorie jsou nazvány: Neschopnost sehnat zaměstnání, Demotivace k práci na HPP, Dluhy, Absence finanční rezervy, Nedostupné bydlení, Zdravotní stav a Příčiny bezdomovectví.

Tabulka č. 1 - Kategorie Neschopnost sehnat si zaměstnání

Kategorie	Kódy
Neschopnost sehnat si zaměstnání	Nutnost OZZ <ul style="list-style-type: none">• Ve vztahu k možnosti nechat se zaměstnat za přítomnosti úrazu znemožňujícího vykonávat běžnou pracovní činnost VTOS <ul style="list-style-type: none">• Ve vztahu k nahlížení na potencionální pracovní sílu se záznamem v RT Úraz <ul style="list-style-type: none">• Nemožnost pracovního uplatnění Práce přes agenturu

	<ul style="list-style-type: none"> • Kdy berou pracovníky na DPP či DPČ jen jako doplňující a zaměstnavatelé je nenechají pracovat a vydělat si naplno <p>Exekuce versus HPP</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odmítnutí možnosti práce na HPP vlivem srážek ze mzdy <p>Základní vzdělání</p> <p>Adaptace na ulici</p> <p>Nabídky rizikových povolání</p> <p>Vyřazení z evidence ÚP</p> <p>Ztráta zaměstnání</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opakovaná = ztráta motivace
--	---

Zdroj: Vlastní výzkum

Ve vztahu k zaměstnání jsou osoby bez přístřeší stigmatizované obecně mnohem více. Na začátku svých pracovních kariér byl téměř každý z informantů pro své blízké okolí relativně profesionál ve svém oboru. Minimálně to stačilo na takovou kvalitu života, která zabezpečila je i s jejich rodinami. Výjimkou je snad pouze Lubor, který má pouze základní vzdělání a tak pro něj uplatnění na trhu práce bylo vždy těžší. Právě on je příkladem nabízených zejména rizikových zaměstnání. Dnes pracuje jako ostraha na nádraží, k čemuž se vyjádřil Bedřich slovy: „*Je to rizikový v tom, že je to vlastně na nádraží no, že bych tam musel lítat v kolejišti za první a za druhý třeba vyhánět bezdomovce a hodně lidí mi říkalo že, že je to jako hodně vo držku no. Je to spíš pro ty co se chtějí prát no. A byly by to jenom noční směny a to je právě taky na prd no.*“ Při absenci vzdělání mají muži oproti ženám obecně méně potíží sehnat si práci, vezmeme-li v úvahu, že většina žen na ulici měla nebo má 1 či více dětí, mezi které musela svůj čas dělit. V takovém případě se můžeme bavit opravdu pouze o možnostech systému dávek.

V aktuální situaci se všichni informanti kromě Lubora potýkají s těžkým pracovním uplatněním. Jedním z důvodů je samozřejmě také historický výkon trestu odnětí svobody, kdy je záznam v rejstříku trestů často používán jako jedna

diskriminačních praktik zaměstnavatelů. I když takový člověk dostane šanci na zaměstnání, větší šance je, že bude vytačen konkurentem, který záznam v rejstříku trestů nemá. Toto většinou neplatí u nabídek prací od pracovních agentur, kdy tyto agentury přímo vyhledávají marginalizované osoby a nabízejí práci často i s možností ubytování. V tomto případě se ovšem setkáváme s pracovními smlouvami typu DPP či DPČ a jakmile je firma s pracovníkem nespokojená, loučí se s ním z minuty na minutu, čímž takový člověk rázem přichází o bydlení a vrací se na ulici. Další nevýhodou je nespolehlivost firem, které takto hledají zaměstnance. Jaroslav na to reagoval slovy: „*A to bylo potom zajímavý, že vždycky když jsem byla na ***** (pracovní agentura), tam sem byl dvakrát, tak jsem skončil tady. To bylo vždycky nevím, jestli o provedení práce nebo činnosti, tak u *****(Firma), to jsou asi tři roky zpátky, to jsem přišel, říkám mu, že potřebuji hodně směn, abych uplatil ubytovnu. Tak to nebyl problém, to přišel a hned směna, směna, směna, ještě mi klidně zavolal, ať přijdu navíc na ranní. Tam mi disponentka řekne, že je to dobře, pošle mě třeba na myčku, no a tam přijde za půl hodiny mistr a ten mi řekne, že už pro mě ten den nemá práci, ať jdu domů, že potřebuje práci pro kmenový a to bylo takhle 80% veškerých směn. Dostal jsem 1800 a s prominutím jsem šel do prdele z ubytovny ven a proto sem šel sem. A to se mi u nich stalo dvakrát poprvé nějak v tom 2009, to jsem přesně dělal v *****(Firma), v žárovej zinkovně a pak u toho *****(Firma). Dvakrát mi tam řekli, že budu mít směn dost, člověk vstane ve čtyři, žene se třičtvrtě hodiny do práce aby mu za 10 minut řekli, ať jde domů, no tak kde to jsme. A nikoho to nezajímá, daj vám 1800 a je jim to jedno.*“ Z čehož vyplývá, že ačkoliv se informant o pracovní uplatnění snažil, nebyli pro něj takové podmínky, aby se na azylový dům již nemusel vracet a mohl se postavit na vlastní nohy.

Osoby bez přístřeší si na život na ulici umí zvyknout poměrně rychle. Taková adaptace potom vede k minimální motivaci k tomu, svůj život změnit a vrátit ho do zdravé kvality, kdy je člověk finančně soběstačný.

Za pozitivní můžeme považovat jednání pana Antonína, který ačkoliv neustále střídá azylový dům s různými podnájemci, stále pracuje jako prodejce časopisu Nový Prostor a říká: „*No tak teď už jsem našťěstí ve starobním důchodu, takže když se zadaří, tak se snad na ten azylák ani nebudu muset vracet.*“ Naproti tomu je pan Antonín smířený se svou situací a na život na ulici je již v dobrém slova smyslu dobře adaptovaný.

Ke kódu Exekuce versus HPP se v kontextu této kategorie můžeme bavit spíše o demotivaci hledat si zaměstnání na hlavní pracovní poměr, neboť, jak bude rozebráno

níže, osoby bez přístřeší si často neuvědomují svá práva a mají pocit, že po exekuční srážce jim zbyde opravdu jen úplné minimum v podobě výše například existenčního minima.

Kód Vyřazení z evidence ÚP jsem do této kategorie zanesla v kontextu rezignace osob bez přístřeší, na hledání si práce. Například klienti Domu sv. Pavla ve spojení s Terénním programem často skončí s motivací k hledání práce ve chvíli, kdy je Úřad práce pro nespolupráci ze své evidence vyřadí a tím pádem jim i odejme dávku hmotné nouze. Odsunou se do ústraní, kde buď pracují jen občasně “na černo“, nebo se stanou naprosto závislými na materiálních možnostech a pomoci ze strany různých charit, dokud se nemohou na Úřad práce vrátit.

Z uvedených kódů se vzhledem ke kategorii a informantům jeví jako nejvýraznější Nutnost OZZ a Exekuce versus HPP.

Tabulka č. 2 - Kategorie Zdravotní stav

Kategorie	Kódy
<p data-bbox="280 1025 485 1059">Zdravotní stav</p> <ul data-bbox="328 1081 887 1120" style="list-style-type: none"> <li data-bbox="328 1081 887 1120">• Kategorie navazující kategorii <p data-bbox="376 1137 839 1171">Neschopnost sehnat si zaměstnání</p>	<p data-bbox="911 1025 951 1059">ID</p> <ul data-bbox="959 1081 1257 1120" style="list-style-type: none"> <li data-bbox="959 1081 1257 1120">• Invalidní důchodce <p data-bbox="911 1160 1171 1193">Starobní důchodce</p> <p data-bbox="911 1216 1299 1249">Absence práce vlivem úrazu</p> <p data-bbox="911 1272 1241 1305">Neřešený zdravotní stav</p> <ul data-bbox="959 1328 1394 1585" style="list-style-type: none"> <li data-bbox="959 1328 1394 1585">• Zde informant odkazuje na dlouhodobě neřešený zdravotní stav vlivem absence kvalitního praktického lékaře <p data-bbox="911 1626 1066 1659">Snaha o ID</p> <ul data-bbox="959 1682 1305 1720" style="list-style-type: none"> <li data-bbox="959 1682 1305 1720">• Dřívější usilování o ID <p data-bbox="911 1760 1098 1794">Nutnost OZZ</p> <ul data-bbox="959 1816 1394 1906" style="list-style-type: none"> <li data-bbox="959 1816 1394 1906">• Snaha o status osoby zdravotně znevýhodněné <p data-bbox="911 1946 983 1980">Úraz</p>

	<p>Zdlouhavá zdravotní péče</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ve vztahu k OZZ informant popisuje, jak dlouho musí čekat na veškerá vyšetření u specialistů
--	---

Zdroj: Vlastní výzkum

Kategorie Zdravotní stav úzce navazuje na kategorii Neschopnost sehnat si zaměstnání, neboť v případě našich informantů hraje zdravotní stav svou roli napříč celým jejich životem. Finanční gramotnost, stejně jako znalost zákonů a celkově jejich životních možností je zde značně omezená. Informanti se ať už vlivem úrazu, či nemoci nechali uvrhnout do života osoby bez přístřeší. Pan Bedřich například jako člověk s invalidním důchodem díky svému psychiatrickému onemocnění je téměř nezaměstnatelný. Jako osoba s duševním onemocněním, k tomu bez přístřeší a spolu se záznamem v rejstříku trestů si vytáhl pomyslný negativní jackpot pro budoucí možné zaměstnavatele. Jak uvedl: *„Protože nevím, jestli by mi doktorka dovolila pracovat na 8:00 denně no. Nevím, jestli bych to psychicky vydržel no. I když teď mi snížili léky, takže už je to na lepší cestě no. Že se z toho jako pomalu dostávám no.“*

Odlišný případ je, kdy informant celý život pracoval, ale po úrazu o práci přišel. V takovém případě obvykle člověk neskončí na ulici, pokud je kupříkladu správně pojištěn. Pan Jaroslav ovšem svůj stav dlouhodobě neřešil a v současné době se díky tomu potýká s dlouhodobou absencí pracovního uplatnění. Jako osoba bez přístřeší řeší také problém absence kvalitního praktického lékaře, jak sám uvedl: *„já chodím do kliniky tady do Babylonu tomu říkám. To je osm doktorů, já jdu jeden den k jednomu a za čtyři dny je tam někdo jinej zase. Nikdo nezná pořádně moje záznamy, tam je to jako Chicago Hope co je v televizi (smích).“* Aktuálně je pro něj dle pracovnice Úřadu práce, i dle jeho lékařů jedinou šancí na zaměstnání přiznání OZZ: *„Já mít ruku, nebo nohu zdravou, tak chodím do práce tady s chlapama taky. Jenže já s tím nikam nevylezu, já hledám nějakou vrátnici, to ví i tady (sociální pracovnice pro AD), zprostředkovatelka na pracáku, ta mi řekne, že tady je nejmíň pět agentur a všechny hledají nejmíň pracovní, no to zdravotní znevýhodnění. Ale co zmůžu, vždyť já čekám na vyšetření neurologický 7 měsíců, není místo tady u pana neurologa na jihu. Já musím s rukou nejenom na chirurgii, ale na*

ortopedii, k traumatologovi, k neurologovi, ke štyrem specialistám. “ Pan Jaroslav obešel již několik pohovorů, vyzkoušel nespočet prací, kde to ovšem nikdy nešlo dlouhodobě. Nyní čeká, jak se vyjádří k jeho zdravotnímu stavu posudkový lékař OSSZ, ale tomu všemu předchází čekání na řadu vyšetření. Sám uvádí že: *„Mně to taky leze krkem. Byl jsem na jinej komfort zvyklej, mně to taky nebaví tady čumět do stropu. Když čumím na ty vývěsky na pracáku, to je samý ZTP, ID, OZZ, no ta osoba zdravotně znevýhodněná. Všechno to tady mám připravený, ty papíry. Já bych chtěl prostě do práce, jako tady chodí chlapi na ty vagóny, jenže já to tam nedám prostě v tom terému. Vždyť já ujdu 100 metrů po Kauflandu a už si musím sednout, já se prostě neudržím na tom koleni. Sportem ku zdraví. No takže já už prostě jenom čekám, buď až se pro mě najde práce i bez toho OZZ, nebo až mi ho doufám komise přiklepne.*“ V tomto případě je absence pracovního uplatnění vlivem úrazu dlouhodobým problémem informanta. Osoby bez přístřeší mají za takových podmínek velmi stíženou uplatnitelnost na trhu práce, vzhledem k jejich například omezené flexibilitě, co se týče dojezdové vzdálenosti do práce. Pokud se jedná o směnnost, není v zájmu sociální pracovnice azylového domu, aby svému klientovi nevyšla vstříc. Ačkoliv zde klienti musejí dodržovat domovní řád, noční klid, úklidové služby apod. Pokud klient azylového domu začne pracovat například na 3 směny, je to klíčový úspěch, co se týče individuálního plánu a domovní řád skrze povinnosti klienta se dá vždy upravit. Dalším aspektem zdravotního stavu je věk, kupříkladu od starobního důchodce, kterým pan Antonín ve svých 77 letech bezpochyby je, už společnost nemůže očekávat nějakou větší snahu o změnu svého sociálního statusu. Náš rozhovor vlastně touto větou také končil: *„Na to já taky už nemám nervy. To už jsem si zvyknul, že holt jednou za čas spadnu sem. Peníze sou, slečno Ivanko a peníze budou, ale my nebudem. Já už sem si něco zažil, něco podělal, za spoustu věcí zaplatil, no a teď bych chtěl v klidu dožít.*“ Motivace tohoto informanta je na tak nízké úrovni, že se můžeme bavit o absolutní adaptaci na život na ulici.

O vlivu věku na pracovní uplatnění hovoří i pan Milan, který se na rozdíl od pana Antonína se životem na ulici spokojit nechce: *„No je mě 64 a tohle jsem nezažil. Nikdy jsem nemusel bydlet a to vás nechci urazit ale jako v takových podmínkách. Nejhorší je ta nesvévolnost. Já když jsem dřív normálně pracoval tak všechno fungovalo.*“ Trochu rezignovanější je pan Lubor, který má sice důchodový věk ještě daleko, ale vzhledem k jeho vzdělání a schopnostem se také spoléhá alespoň na předčasný důchod slovy: *„Nějak to doklepu tady třeba ještě do těch šedesáti, no a pak puđu do předčasnýho*

důchodu. Co mám dělat jinýho. Mě už nejspíš do ničeho jinýho nevemou a tady aspoň platí.“

Z uvedených kódů se vzhledem ke kategorii a informantům jeví jako nejvýraznější Nutnost OZZ, Zdlouhavá zdravotní péče a Starobní důchodce v kontextu věku.

Tabulka č. 3 - Kategorie Demotivace k práci na HPP

Kategorie	Kódy
<p data-bbox="280 640 660 674">Demotivace k práci na HPP</p> <ul data-bbox="328 696 858 730" style="list-style-type: none"> <li data-bbox="328 696 858 730">• Kategorie navazující kategorii Dluhy 	<p data-bbox="911 640 1027 674">Exekuce</p> <p data-bbox="911 696 1198 730">Exekuce versus HPP</p> <ul data-bbox="959 752 1394 898" style="list-style-type: none"> <li data-bbox="959 752 1394 898">• Tyto dva kódy lze sloučit jako odmítnutí možnosti práce na HPP vlivem srážek ze mzdy <p data-bbox="911 943 1134 976">Vysoká exekuce</p> <ul data-bbox="959 999 1394 1301" style="list-style-type: none"> <li data-bbox="959 999 1394 1301">• V tomto kontextu informant hovoří o tak vysoké exekuci, že je opravdu nepravděpodobné, aby měl někdy motivaci pracovat na HPP <p data-bbox="911 1346 1209 1379">Aktuální DPP či DPČ</p> <ul data-bbox="959 1402 1394 1491" style="list-style-type: none"> <li data-bbox="959 1402 1394 1491">• Strach z jiné práce, která by nemusela vyjít <p data-bbox="911 1536 1054 1570">Vidina SD</p> <ul data-bbox="959 1592 1394 1850" style="list-style-type: none"> <li data-bbox="959 1592 1394 1850">• Tento kód naznačuje míru rezignace, kdy informant vidí svůj důchodový věk a ztrácí jakoukoliv motivaci k práci, či změně svého života

Zdroj: Vlastní výzkum

Kategorie Demotivace k práci na HPP úzce navazuje na kategorii Dluhy. Pokud se osoba

bez přístřeší dostane do situace, kdy ani neví, jaké povahy její exekuce jsou, zvolí si raději brigádu, neboli práci na "černo". Osoby bez přístřeší žijí v mylném přesvědčení, že jim exekuční srážky sníží příjem k vyšší existenčního minima. Viz pan Bedřich, který řekl: „*Jinak jsem volal i do obchodáku a tam že bych šel možná za pokladnu no tak si mě tam zaregistrovali a taky že se ozvou no. Že by bylo dobrý, kdyby to vyšlo no. (Odmlka) Ale zase mi zase by mi zbylo tak kolem dvou třech tisíc no.*“ Ačkoliv je opak pravdou, kdy už před koronavirovou krizí stoupla částka nezabavitelného minima na 9138,75 Kč. Faktem je, že i před tím to bylo kolem 8000 Kč, ale i přesto pan Bedřich ve svém vyprávění zmínil: *No pak jsem si našel zase práci, měl jsem i smlouvu no, no ale to mi z toho moc nezbylo no. Většinou třeba kolem dvou nebo třech tisíc no. Oni mi většinou všechno mi strhli na ty exekuce no.* K tomu ale také zmiňuje: „*Co mi potom dávaly papíry vlastně vod, no když mě propouštěli, tak, tak tam bylo asi bezmála nějaký milion korun no bez sto tisíců no.*“ Což značí opravdu vysokou částku.

A tento problém provází většinu osob bez přístřeší, pokud jsou na ně uvaleny exekuce. Nebývá to jedna za jízdu "na černo", která by se v aktuální době dala splatit v rámci Milostivého léta. Většinou jsou to celé roky neplacení zdravotního pojištění, neuhrazené poplatky za soudní jednání. „*Já se snažím nějak fungovat, ale moc nevěřím tomu, že by si mi mohlo povést všechno splatit. Já jsem neplatil ani za kriminál, když jsem tam byl.*“ (Lubor)

Pan Lubor uvádí: „*Samý exekuce to jsem měl nejdřív VZP potom tu vojenskou, tam taky dlužím, nějaký ty jízdenky to mám z Prahy z Plzně možná i z Ostravy, no špatný to je. Já když jsem chtěl řešit insolvenční, to mi tenkrát ten chlap řekl, že bych to platil do 450 let.*“ Takový výrok je pro osobu bez přístřeší silně demotivační. Představa, že by takový člověk byl ochotný jít pracovat legálně na smlouvu jen proto, aby se mu celý život strhávali exekuční srážky, je dle častých výroků klientů Domu sv. Pavla naivní. Pan Lubor se vyjádřil podobně jako pan Bedřich slovy: „*To sem vyšel z kriminálu, samej dluh no a vůl jsem si nedodělal školu, takže jako nic. Když jsem si hledal práci, tak sem samozřejmě nemoch nikam na smlouvu. No víte co, to by mi zbylo? Kulový!*“ Za předpokladu, že si je schopen vydělat: „*Já teď dělám na dohodu o provedení na tom nádraží a tam mám prostě dvacet čistýho, tady zaplatím necelejch pět no a můžu fungovat.*“ Tento výrok poukazuje jak na adaptaci na život na ulici, v tomto případě v azylovém domě, tak i na finanční pohodlí, které platba za tuto službu nabízí.

V případě pana Lubora můžeme mluvit o celkové spokojenosti s aktuální situací a

minimální potřebou jí měnit. Jeho aktuální zaměstnání nehodlá opustit se slovy: „*Mě už nejspíš do ničeho jiného nevemou a tady aspoň platí. Taky tam neděláte nic složitýho, je to hlavně na nohy.*“ S ohledem na jeho nízký věk i tak spoléhá na odchod do předčasného důchodu: „*Nějak to doklepu tady třeba ještě do těch šedesáti, no a pak puđu do předčasného důchodu. Co mám dělat jinýho.*“ Toto tvrzení by platilo v případě, že by měl pan Lubor důchodový věk nižší než 63 let. V takové situaci by skutečně mohl nastoupit do předčasného důchodu již v 60-ti letech, což je také věková hranice pro předčasný odchod do starobního důchodu. Otázkou zůstává skutečnost, zda má potřebnou dobu pojištění, čímž se dostáváme k znalosti zákonů a opět k celkové finanční gramotnosti informanta.

Z uvedených kódů se vzhledem ke kategorii a informantům jeví jako nejvýraznější Exekuce versus HPP a Vysoká exekuce v kontextu demotivace ke splácení.

Tabulka č. 4 - Kategorie Nedostupné bydlení

Kategorie	Kódy
<p data-bbox="277 1084 555 1120">Nedostupné bydlení</p> <ul data-bbox="328 1137 874 1173" style="list-style-type: none"> <li data-bbox="328 1137 874 1173">• Kategorie navazující kategorii <p data-bbox="376 1191 724 1227">Absence finanční rezervy</p>	<p data-bbox="893 1084 1190 1120">Nekvalitní podnájem</p> <p data-bbox="893 1137 1190 1173">Dostupnost ubytoven</p> <ul data-bbox="944 1191 1404 1285" style="list-style-type: none"> <li data-bbox="944 1191 1404 1285">• Ve smyslu levnější možnosti bydlení <p data-bbox="893 1326 1197 1361">Drahé vlastní bydlení</p> <p data-bbox="893 1379 1101 1415">Ztráta bydlení</p> <p data-bbox="893 1433 1174 1469">Výhoda levného AD</p> <p data-bbox="893 1487 1212 1523">Útrata úspor na nájem</p> <ul data-bbox="944 1541 1404 1747" style="list-style-type: none"> <li data-bbox="944 1541 1404 1747">• Tento kód navazuje na kód nad sebou, kdy informant utrací veškeré úspory bez vidiny budoucnosti

Zdroj: Vlastní výzkum

Kategorie nedostupného bydlení navazuje na kategorii absence finančních rezerv informantů, kdy finanční rezerva představuje základ celé finanční gramotnosti. Pokud je

osoba bez přístřeší v azylovém domě, je jedním z hlavních cílů nalezení bydlení. S tím je ale také spojená potřeba si to bydlení udržet a setrvat. Stát se osobou, která vede řádný život, chodí do práce, platí si pojištění, splácí své dluhy, tvoří si finanční nezávislost. Pojem řádný život je znám u podmíněně odsouzených, kteří mají svou zkušební dobu na svobodě za dohledu Probační a mediační služby ČR. Není to žádný právně ucelený pojem. Ve vztahu k trestné činnosti se jedná zejména o život bez jakýchkoliv přestupků a trestných činů. V kontextu prevence recidivy bezdomovectví by se mohlo jednat o změnu návyků jako je zejména tvorba domácího rozpočtu a finančních rezerv.

V aktuální situaci (prudký nárůst inflace, ceny podnájmů, ceny ubytoven, stále ještě doba covidová) takový start opravdu není jednoduchý a je potřeba, aby lidé, jako jsou naši informanti, měli pevnou vůli a motivaci.

Pokud se budeme bavit v kontextu nedostupného bydlení ve spojení s kódem nekvalitní bydlení, jedná se o skutečnou absenci uspokojení mnohdy i základních životních potřeb, které bydlení, ať už je to podnájem, či ubytovna nabízí (plíseň, štěnice, absence teplé vody, nedodržování nočního klidu, nepořádek, krádeže, společné sociální zařízení). Na druhou stranu je to nejen ze stran osob bez přístřeší, v našem případě jednoho z informantů otázka vzájemného pochopení se s majiteli bytů. Pan Antonín řekl: *„Víte co Ivanko, já sem se nikdy s nikým moc nehádal, ale nemám rád, když po mě někdo šlape. Já jsem sem přišel poprvé, když jsem se tam pohádal s tím majitelem v tom roce 2004 a ten mě tenkrát vyhodil.“*

Na druhou stranu je tento informant aktuálně na ubytovně, čímž ale pořád nevybočuje ze statusu osoby bez přístřeší. Trvalý pobyt tam mít nemůže, a jakmile se stane, že nezaplatí, skončí znovu na ulici. *„Já jsem rád, že jsem teď na ubytovně, kde se dá trošku bejt. To víte, že bych si radši ušetřil na pořádněj byt, ale víte, jak dlouho by mi to na tom azylověku trvalo? No to ani já sám nevím přece.“* (Antonín).

Ve spojení s kódem drahé vlastní bydlení a výhoda levného AD je skutečností fakt, že klienti azylového domu zaplatí, dle aktuálních cen maximálně 4650 Kč za měsíc. Cena je samozřejmě ovlivněna počtem dnů v měsíci a tím, zda je klient na oddělení A (lepší za 150 Kč na den), nebo na oddělení B (horší za 130 Kč na den). Ale tyto výhody jsou spojeny s povinnostmi, které klienti často nedodržují a takzvaně se propadnou z azylového domu na nízkoprahové denní centrum a noclehárnu. V případě pana Antonína je to nespokojenost s vlastní svobodnou vůlí: *„A já si těžko můžu se svým důchodem dovolit něco lepšího, kde nebudu buzerovanej a kde si budu moct dělat, co*

chci, uklízet jak chci, vařit co chci, no prostě normálně svobodně žít. Jenže dosáhnete dneska na byt, DNESKA!“

Pan Bedřich se k možnosti vlastního podnájmu vyjádřil slovy: *„No právě na to, abych měl na ten nájem někde venku, to teď bude těžko, protože teď sou celkem vysoký nájem no. Ty zálohy jsou celkem drahý a tak no.“*

Pan Milan sice chvilku podnájem měl, ale sdělil mi že: *„A to už jsem zase platil tu svoji garsonku. A to jsem si tam koupil všechno, koupil jsem si televizi, menší takovou no nevím kolik mám mít úhlopříčku, povlečení, příkrývku jsem si koupil, veškerý věci. Jednou jsem přišel a měl jsem vypáčený byt. Tak jsem volal policajty, ty přijeli, vyfotili, zeptali se, co jsem tam měl. Já jim to řekl, že jsem tam měl televizi, septobox, příkrývku a že je všechno pryč. Majiteli jsem to nahlásil, ten měl přijet, teď já nevěděl, jestli mi to uhradí von, nebo kdo. No to se samozřejmě nestalo. A policajti řekli, dokud mi to nenajdeme, nebo nenajdeme toho viníka, který vám to udělal, že s tím nemůžou nic udělat.“* Tento výrok lze spojit s kódem nekvalitní podnájem, jestliže dům, ve kterém se byt nacházel, nebyl dostatečně zabezpečen. Nebo alespoň byt, který mohl být opatřen bezpečnostními prvky na vchodových dveřích.

Kód útrata úspor za nájem se prolíná třemi kategoriemi jako jeden z hlavních znaků nízké finanční gramotnosti informantů ve spojení s jejich recidivou bezdomovectví. Kdy nejen naši informanti, ale obecně osoby bez přístřeší ignorují budoucnost a spoléhají se jen na současnou situaci. Jako pan Antonín, který toto tvrzení podporuje slovy: *„A tak jsem se furt proplejtal, když peníze byly, šel sem rychle do nějakýho podnájmu. Když nebyly, tak jsem zase spad sem.“* Pro část osob bez přístřeší je typický život ze dne na den, což není úplně případ pana Antonína, ale vzhledem k jeho rezignaci na veškerou snahu o změnu života, způsobenou i jeho věkem a zdravotními potížemi, můžeme o takovémto stylu jednání hovořit. V jeho případě, vzhledem k faktu, že je prodejcem Nového Prostoru, se mu naskýtá každodenní možnost na to, si alespoň pár korun na základní životní potřeby vydělat zcela legální cestou. Ale i takovýto prodejci často místo aby úspory tvořili, utratí svůj denní výdělek ihned a žijí, jak již bylo řečeno, ze dne na den.

Z uvedených kódů se vzhledem ke kategorii a informantům jeví jako nejvýraznější Drahé vlastní bydlení a Výhoda levného AD.

Tabulka č. 5 - Kategorie Absence finanční rezervy

<p>Kategorie</p> <p>Absence finanční rezervy</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kategorie navazující kategorii Dluhy 	<p>Kódy</p> <p>Útrata úspor za nájem</p> <ul style="list-style-type: none"> • Informant nevidí do budoucna, jakmile má finance, odchází z azylového domu a bere první podnájem, který je k dispozici <p>Absence úspor</p> <p>Absence větších úspor</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ve vztahu k možnosti bydlení na nedefinovanou dobu <p>Absence bankovního účtu</p> <ul style="list-style-type: none"> • U informanta bez exekucí ve vztahu ke ztrátě bydlení + možné finanční rezervě <p>Neplacení dluhů</p> <p>Narůstající dlužné částky</p> <p>Vystěhování z podnájmu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vlivem neplacení = nedostatek financí <p>Aktuální příjem X AD</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ačkoliv má informant kvalitní příjem, je pro něj pohodlnější již zůstat na AD, které je levné <p>Adaptace na ulici</p>
--	--

Zdroj: Vlastní výzkum

Kategorie absence finanční rezervy se prolíná a navazuje na kategorii dluhy. Tvorba finanční rezervy je nezbytná k dosažení finanční nezávislosti. Naši informanti se dostali do statusu osob bez přístřeší různými způsoby, ale v případě informantů, kteří mají exekuce, můžeme hovořit o úplné absenci jakékoliv finanční rezervy v životě. Kdy se dostali do dluhových pastí vlivem půjček, dluhů z pokut a soudních jednání, na které

nikdy finance neměli. Spotřební doba k tvorbě rezerv příliš nenabádá, což značilo úspěch a žně pro úvěrové firmy. V aktuální době, kdy inflace strmě roste a s ní i ceny spotřebního zboží, se domácnosti možná uchýlí ke snížení výdajů a tvorbě rezerv. Zdá se to i jako jev, kterým se nyní začínají řídit i pracující klienti Domu sv. Pavla. Ovšem na začátku jejich pádu na ulici tomu tak přirozeně nebylo. Zde tedy opět hovoříme o nízké finanční gramotnosti.

S kódem útrata úspor za nájem, který již byl zmíněn v kategorii nedostupné bydlení, se znovu dostáváme k faktu, jak informanti nevidí do skutečné budoucnosti, ale pouze cítí svůj entuziasmus, ve smyslu okamžitého opuštění azylového domu, jeho pravidel a nařízení. Jak řekl pan Antonín: *„Když peníze byly, šel sem rychle do nějakýho podnájmu. Když nebyly, tak jsem zase spad sem. A já si těžko můžu se svým důchodem dovolit něco lepšího, kde nebudu buzerovanej a kde si budu moct dělat, co chci, uklízet jak chci, vařit co chci, no prostě normálně svobodně žít.“* Zde můžeme vidět, co by si tento informant nejvíce přál. Je to jeho absolutní svoboda nad vlastním životem bez řádu, kde ho nikdo nekontroluje. Ale přesto nebyl dlouho schopen vidět více dopředu, ačkoliv je nyní v podnájmu. Pokud se ovšem nechce na azylový dům vracet, bude se muset i ve svém věku zamýšlet do budoucna. Buď to, nebo ve spojení s jeho výrokem (*„Já jsem se vždycky vracel jenom, protože to bydlení prostě bylo nahovno“*) zmírnit svoje nároky.

Pro pana Bedřicha to bylo: *„No vlastně jsem si našel práci, ta mi vyšla takhle na pár měsíců a pak se stalo to, že jsem přišel o práci a neměl jsem vlastně na bydlení tak jsem znovu skončil na ulici.“* Z toho výroku vyplývá, že jakmile informant přišel o práci a došla mu poslední výplata, neměl na nájem a byl nucen vrátit se na ulici. Pan Milan toto podpořil slovy: *„Já když jsem dřív normálně pracoval tak všechno fungovalo. Měl jsem peníze, tak jsem mocht bydlet že jo.“* Informant měl tedy práci, peníze i bydlení. Jakmile o práci přišel, přišel i o bydlení. Pan Jaroslav, který se naposledy vrátil na azylový dům již potřetí, také zmiňuje, že se vlivem nedostatečné výplaty a nedostatečných směn dostal z ubytovny zpět na ulici slovy: *„Dostal jsem 1800 a s prominutím jsem šel do prdele z ubytovny ven a proto sem šel sem.“* Pan Lubor řekl: *„A jakmile někdo někoho bez smlouvy nepotřebuje, tak holt letí. Takže jsem vždycky někde z práce vypad a zase nebylo na nájem.“* Což svědčí o úplné absenci jakýchkoliv úspor pro živobytí. Finanční rezerva zde téměř neexistuje.

Pod kódem absence bankovního účtu, si ve vztahu k informantovi bez exekucí můžeme představit vztah mezi konceptem výhody uložení peněz a jejich téměř nemožnou ztrátu.

Jeho výhodou je úplná absence přiznání pohledávek z účtu vlivem exekučních srážek. Nicméně pan Milan na toto nikdy nemyslel a veškeré své finance měl neustále u sebe v hotovosti.

Samozřejmě nejen mezi osobami bez přístřeší dochází ke krádežím, ale v této skupině je to na každodenní úrovni. Pan Milan přiznal, že za svůj poslední návrat na ulici vděčí právě absenci tohoto prozíravého jednání. Nyní již svou situaci do budoucna hodlá aktuálně řešit. Vyjádřil se k tomu slovy: „*Jednou jsem přišel a měl jsem vypáčený byt. Tak jsem volal policajty, ty přijeli, vyfotili, zeptali se, co jsem tam měl. Já jim to řekl, že jsem tam měl televizi, septobox, příkrývku a že je všechno pryč. Majiteli jsem to nahlásil, ten měl přijet, teď já nevěděl, jestli mi to uhradí von, nebo kdo. No to se samozřejmě nestalo. A policajti řekli dokud mi to nenajdeme, nebo nenajdeme, toho viníka, který vám to udělal že s tím nemůžou nic udělat. No takže sem se zase vrátil sem, protože já jsem tam měl i nějakou menší obnos, nic velkého, ale na to živobytí by to ještě chvilku stačilo. No všechno bylo pryč no a já jsem si říkal co teď, tak jediné mi zbývalo ten azylový dům no teď. (odmlka) Jako pak sem si samozřejmě nadával, protože to mi pak řekla i paní sociální, že jsem, když nemám exekuce, měl jsem mít už dávno účet, když se nemusím bát, že bych tam o něco přišel a nemuseli jsme třeba tuhle blbou situaci řešit, že jo. Ale teď už jsem byl u (Firma) a už jsem si tam domlouval novou práci a to už bych si nechával hned automaticky posílat na ten účet.“. V tomto případě se dá hovořit o poučení se z vlastních chyb. Koresponduje to s jeho slovy: já jsem tohle prostě nikdy nepotřeboval, nikdy se mi to nestalo a nejsem na to zvyklý. „*Vždycky jsem měl peníze tak akorát. No teď mi paní sociální řekla ať radši tady ještě chvíli zůstanu a něco si nejdřív našetřím. Coš to má asi taky pravdu, abyste mě tu neměli zase za chvilku zpátky.*“ Kdy jsme sice opět zpátky u absence finanční rezervy, ale u tohoto informanta zatím nedošlo k adaptaci na život na ulici a má motivaci k tomu, svůj sociální status změnit.*

Ke kódu absence úspor, či absence větších úspor v kontextu možnosti bydlení na nedefinované době lze použít slova pana Bedřicha: „*Ale tak mám ještě ten no invalidní důchod, takže je to takže se to dá nějak utáhnout plus mám ještě něco našetřeného tady no. Jenže to už taky ubývá no, ale ještě se to dá no. Třeba, třeba na dva měsíce bych měl ještě vystačit no.*“ Na jednu stranu takovou větu od osoby na ulici, která využívá služby nízkoprahového denního centra a noclehárny, pravděpodobně neuslyšíme. Na druhou stranu to není známka vidiny finanční nezávislosti a možnosti opustit AD.

Pro kód neplacení dluhů spolu platí, že je propojen s kódem narůstající dlužné částky. U

pana Lubora i u pana Bedřicha se naskýtá stejná možnost využití Milostivého léta pro zmírnění dlužné částky a možné následné jednání o insolvenční.

Z uvedených kódů se vzhledem ke kategorii a informantům jeví jako nejvýraznější Absence větších úspor a Absence bankovního účtu.

Tabulka č. 6 - Kategorie Dluhy

<p>Kategorie</p> <p>Dluhy</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kategorie provázaná se všemi kategoriemi 	<p>Kódy</p> <p>VTOS</p> <p>Exekuce</p> <p>Vysoké exekuce</p> <p>Motivace ke splacení X Demotivace</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tak vysoké exekuce, že se s tím informant naučí žít X Vidina Milostivého léta a možnost částečné úhrady třeba s následnou insolvenční <p>Neznalost dlužné částky</p> <p>Neznalost povahy exekucí</p> <ul style="list-style-type: none"> • Informanti ztratili pojem komu dluží, kolik, jak moc dluh narůstá <p>Neplacení dluhů</p> <p>Provident</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jako historický věřitel s vysokými úroky <p>Vyřazení z ÚP</p> <p>Svalování viny na systém</p> <ul style="list-style-type: none"> • Informant nemůže za to, že nestihl schůzku na Úřadu práce, nebo že mu narostly dluhy během výkonu trestu
--	--

	<p>odnětí svobody za soudní poplatky</p> <p>Exekuce versus HPP</p> <ul style="list-style-type: none"> • Demotivace k práci vlivem srážek ze mzdy (začarovaný kruh) <p>Narůstající dluh</p> <p>Řešení dluhové situace</p>
--	--

Zdroj: Vlastní výzkum

Kategorie dluhy, která je provázána napříč všemi kategoriemi, se týká především informantů Lubora a Bedřicha. V případě obou informantů se jedná o téměř nespecifikovanou částku. Povahu svých exekucí uvedl pan Bedřich slovy: „*Víte co, ono v těch dluzích no, je to takový všelijaký no. Za jízdy na černo a tak no. I zato, že sem, že sem seděl no.*“ Zde se prolíná kód VTOS. Dále: „*No a z toho mám taky právě asi ty dluhy no. A ne zrovna malý no. (delší odmlka) Co mi potom dávaly papíry vlastně vod, no když mě propouštěli, tak, tak tam bylo asi bezmála nějaký milion korun no bez sto tisíců no. No a to mám právě většinou tak za jízdy na černo no a za to, že jsem neplatil vlastně Provident no. Jsem si vod nich pučil a pak to nikdo nesplácel no, pře nebylo z čeho, protože sem neměl práci a na pracáku jsem měl bejt hlášený, protože mmmm mě tam vlastně odhlásili kvůli tomu, že sem tam nepřišel (odmlka), no a díky tomu mi taky vznikali ty dluhy no.* Zde se projevuje kód Vyřazení z ÚP a svalování viny na systém, kdy informant nepřebírá zodpovědnost za své dluhy a jejich nárůst vlivem neplacení, ale svádí svou situaci na Úřad práce, který ho vyřadil z evidence, díky čemuž má dle sebe zřejmě ztíženou možnost najít si práci. Svalování viny na ostatní jako projekce vlastních negativních vlastností je poměrně častým jevem ve společnosti. Svalování viny na systém je častějším projevem osob bez přístřeší, kdy často slýchávám, že za jejich dluhy může stát ve spojení s výkonem trestu odnětí svobody a poplatky za soudní jednání, nebo, že se přece na Úřadu práce nemuseli zbláznit a normálně jim odpustit, když neměli čas přijít na schůzku bez omluvy. Dále pan Bedřich pokračuje: „*Provident no, tam maj docela dost vysoký úroky no. Tam vlastně chtěli padesát procent navíc no. Že když sem si třeba pučil, já nevím, třeba čtyři tisíce, tak jsem musel dva tisíce prostě navíc zaplatit no. (Delší*

odmlka) “ V tuto chvíli bylo během rozhovoru patrné, že je z toho panu Bedřichovi smutno s čímž se prolнул kód exekuce, versus HPP, kdy řekl: „*No pak jsem si našel zase práci, měl jsem i smlouvu no, no ale to mi z toho moc nezbylo no. Většinou třeba kolem dvou nebo třech tisíc no. Oni mi většinou všechno mi strhli na ty exekuce no.*“, Tento jev jsem již popsala výše a u informanta se jedná o mylnou představu nezabavitelné částky. V tu chvíli ale zřejmě začal přemýšlet, jaké má možnosti, protože všichni klienti Domu sv. Pavla znají zhruba koncept Milostivého léta a pojem insolvence. „*Já jsem to no, přemýšlel jsem už o insolvenci i o tom milostivým létem ale tam bych musel vlastně tu exekuci celou zaplatit no a oni by mi jenom odpustili úroky a tak no. Což to je pěkně na prd no, ta insolvence by byla možná lepší no. Tam je to vlastně tak že, že musím zaplatit nějak měsíčně asi kolem pěti tisíc ne, no a to by šlo, to by se mi potom vlastně zase asi nestrhávali exekuci, že jo no. Kdybych to platil. Což by bylo super. Já si o tom zkusím najít nějaký informace a kdyžtak si o to nějak zažádám no. Mě to právě dřív vůbec nenapadlo no, ale teď sem přemýšlel kvůli těm letákům tady nad tím milostivým létem. Ale to mi přijde takový naprd no. Já vlastně teď ani nevím kolik mám celkově ty dluhy, ale to mi vyjedou někde na poště ne?*

I: Ano

B: Na počkání že jo. “

I: Ano

Toto značí jistou míru seberealizace, kdy si informant uvědomuje možnosti ke zlepšení jeho situace a má zřejmě touhu o tom zjistit více.

U pana Lubora tomu bylo obdobně, se slovy: „*To sem vyšel z kriminálu, samej dluh no a vůl jsem si nedodělal školu, takže jako nic. Když jsem si hledal práci, tak sem samozřejmě nemož nikam na smlouvu. No víte co, to by mi zbylo kulový. Samý exekuce to jsem měl nejdřív VZP potom tu vojenskou, tam taky dlužím, nějaký ty jízdenky to mám z Prahy z Plzně možná i z Ostravy, no špatný to je.*“ Zde je patrná podobnost s kódem VTOS, neznalost dlužné částky, exekuce versus HPP a celkově nemá představu o povaze svých věřitelů. Ovšem na rozdíl od pana Bedřich si je pan Lubor vědom svojí viny a nesvaluje ji na ostatní. Stejně jako pan Bedřich svou situaci plánuje řešit, pokud to půjde: „*Já když jsem chtěl řešit insolvenci, to mi tenkrát ten chlap řekl, že bych to platil do 450 let. Jsem pak šel do Thei, tak mi řekli to samý, že to pro mě není, ale že bych mohl třeba zkusit, že se plánuje nějaké to milostivý léto a to že by mě bavilo některých těch no jako těch úroků.*

I: Ano, to máte pravdu, pokud máte exekuce u veřejnoprávních subjektů, jak vy říkáte, ty

jízdenky, zdravotka a podobně, tak to by vám mohlo hodně pomoci.

L: No to já určitě zkusím, já jsem čet, že to teď zase bude, tak to zkusím znova.“

Oběma klientům byla situace okolo Milostivého léta po rozhovoru vysvětlena a byl předán kontakt, aby si mohli domluvit potřebnou schůzku.

Z uvedených kódů se vzhledem ke kategorii a informantům jeví jako nejvýraznější Vysoká exekuce a Neznalost povahy exekucí.

Tabulka č. 7 - Kategorie Příčina bezdomovectví

Kategorie Příčina bezdomovectví <ul style="list-style-type: none">• Kategorie navazující na všechny kategorie výše	Kódy v případě této kategorie jsou kódy úzce provázané Absence práce vlivem úrazu Nutnost OZZ Útrata úspor za nájem Neshody s majitelem bytu Neřešený zdravotní stav Platba výživného Úraz Práce přes agenturu Vystěhování z podnájmu VTOS Exekuce Čekání na SD Absence větších úspor Ztráta zaměstnání Neplacení dluhů Neznalost dlužné částky Absence zaměstnání při VTOS Vyřazení z evidence ÚP Svalování viny na systém Drahé vlastní bydlení Exekuce versus HPP Absence bankovního účtu
---	---

	Adaptace na ulici Problém najít si práci (věk) Rodinné neshody
--	---

Zdroj: Vlastní výzkum

Pro kategorie příčiny bezdomovectví jsem u našich informantů přiřadila celkem 27 kódů. Absence práce vlivem úrazu, stejně jako úraz je zakódována u pana Jaroslava, kdy tento kód představuje dlouhodobou nerealizovatelnost pracovního uplatnění vlivem jeho úrazů, které popisuje slovy: „*No ale odmalička jsem dělal sport a tu ruku mám v prdeli z hokejbalu, a koleno mám v prdeli z fotbalu. Já nesu nákup a musím to nést v levej ruce, já sem jednorukej prostě no.*“ Jeho pracovní uplatnění a nabídky práce jsou značně omezené, ačkoliv se aktivně snaží si práci najít.

Nutnost OZZ je zakódována také u pana Jaroslava, tento kód značí možnou výhodu pro informanta v podobě přiznání statusu osoby zdravotně znevýhodněné. Za takové situace by měl větší možnost pracovního uplatnění. Pracovní místa pro něj na trhu jsou, ale bohužel, dokud nebude mít přiznán status OZZ, je téměř jisté, že se najde lepší kandidát, vzhledem k příspěvku pro zaměstnavatele, který je v tomto případě ve výši 5000 Kč. Pan Jaroslav toto komentoval slovy: „*Tady jsem hned hledal práci v agentuře, jenže jsem pro ně asi moc zdravěj papírově, protože tam bez nějakýho znevýhodnění lidi neberou. Protože na to berou dotace. Takže když to řeknu polopatě, tak se jich ptám: "Zdravýho chlapa teda nevěmete?," A ta mi řekla, že ne, že nesmí, jedině s nějakým zdravotním znevýhodněním, že to mají dodotovaný a já mám smůlu. To mi řekla náborářka v tý jedný agentuře, že jakmile donesu zdravotní znevýhodnění, bude se mnou sepsaná smlouva. Když čumím na ty vývěsky na pracáku, to je samý ZTP, ID, OZZ, no ta osoba zdravotně znevýhodněná.*“ Příčina bezdomovectví je tedy spojena s absencí pracovního uplatnění vlivem úrazu a jisté diskriminace ze stran zaměstnavatelů.

Útrata úspor za nájem je zakódována u všech pěti informantů. V souvislosti s příčinou bezdomovectví se jedná o nízkou míru finanční gramotnosti, kdy informanti ignorují následky své finanční situace a jakmile nashromáždí dostatečný obnos peněz, opouští azylový dům. Ovšem bez jakékoliv finanční rezervy, což značí brzký návrat v důsledku neplacení nájemného.

Neshody s majitelem bytu jsou zakódovány u pana Antonína, který opustí podnájem a raději se vrátí na azylový dům vlivem možná ukvapeného jednání, nebo v jeho případě,

nechutí v jeho pokročilém věku se s kýmkoliv dohadovat. Jak sám uvedl: „*Já jsem pořád ještě člověk, kterej si snad může ještě trochu užít života a nejenom, víte co, honit se za penězma, abych moč trochu slušně bydlet. Na to já taky už nemám nervy.*“ K čemuž se u tohoto informanta pojí kód adaptace na ulici. Pan Antonín už si na svůj životní styl zvykl, jak sám řekl: „*To už jsem si zvyknul, že holt jednou za čas spadnu sem.*“

Neřešený zdravotní stav je zakódován u pana Jaroslava, kdy jeho začátky na azylovém domě provázela absence obvodního lékaře. Nyní svůj stav aktivně řeší, ačkoliv ho stále provází zdlouhavá zdravotní péče v podobě speciálních vyšetření, které musí absolvovat za účelem získání již zmíněného statusu OZZ. Jak sám řekl: „*Ale co zmůžu, vždyť já čekám na vyšetření neurologický 7 měsíců, není místo tady u pana neurologa na Jihu. Já musím s rukou nejenom na chirurgii, ale na ortopedii, k traumatologovi, k neurologovi, ke štyrem specialistům.*“

Platba výživného je zakódována u pana Jaroslava i pana Antonína. Ve spojení s příčinou bezdomovectví je tento kód spíše vedlejším produktem. Lze chápat jako jejich životní kapitolu, kdy přišel rozvod a následné proplétání se životem o samotě, které vedlo až na ulici. Nicméně pan Antonín se o výživném zmínil jen krátce, nikoliv ve spojitosti s dluhy: „*To už jsem byl rozvedenej, platil jsem výživný, ale už taky jsem nebyl tenkrát nejmladší, takže se těžko hledala práce.*“ A pan Jaroslav hovoří o svém vztahu k bývalé manželce a dceři pozitivně, nikoliv tak, že by ho platba výživného měla nějak ohrozit: „*Já jsem samozřejmě měl i nějaký dluhy, jako jenom na výživným, ale to už je dávno domluvený, to jako moje bejvalka ví, že to prostě nemám z čeho platit. Tak voni s dcerou nejsou blbý, dokud jsem měl práci, tak jsem to normálně platil, normálně co mi soud vyměřil, tak sem měl jako trvalej příkaz v zaměstnání a to se mi strhávalo automaticky.*“

Práce přes agenturu je zakódována u pana Jaroslava a u pana Milana. Pracovní agentury jsou nejčastějším nástrojem pro hledání zaměstnání jistě nejen v Domě sv. Pavla. Jejich výhodou jsou v případě osob přístřeší obecně široké možnosti a míra diskriminace vůči osobám po výkonu trestu odnětí svobody je velmi nízká. Agentury jsou si vědomy, kam takovou osobu doporučit, aby byl výsledek prospěšný pro obě strany. Ve spojení s příčinou bezdomovectví se jedná spíše o nevýhody tohoto zaměstnávání. Kdy agentura bez problémů uchazeče zaměstná, ale ve firmě se pracovník setká s negativním přístupem v podobě ubírání směn, nepotřebnosti pracovníka, vzhledem k práci na DPP či DPČ. U pana Jaroslava se to projevilo takto: „*Tak to nebyl problém to přišel a hned směna, směna, směna, ještě mi klidně zavolal, at' přijdu navíc na ranní. Tam mi disponentka řekne, že je*

to dobře, pošle mě třeba na myčku, no a tam přijde za půl hodiny mistr a ten mi řekne, že už pro mě ten den nemá práci, ať jdu domů, že potřebuje práci pro kmenový a to bylo takhle 80% veškerých směn. Dostal jsem 1800 a s prominutím jsem šel do prdele z ubytovny ven a proto sem šel sem. A to se mi u nich stalo dvakrát poprvé nějak v tom 2009, to jsem přesně dělal v Signumu, v žárovej zinkovně a pak u toho Laška. Dvakrát mi tam řekli, že budu mít směn dost, člověk vstane ve čtyři, žene se třičtvrtě hodiny do práce aby mu za 10 minut řekli ať jde domů, no tak kde to jsme. A nikoho to nezajímá, daj vám 1800 a je jim to jedno.“ Ve spojení s příčinou bezdomovectví zde vidíme nedostatečné vyřízení pracovníka, následující nízkou mzdou, což vyústí ve ztrátu bydlení. U pana Milana se jednalo o neshody s vedením ve firmě: „*No tak to jsem tam byl, jenže pak se to tam prohodilo, jako to vedení, no a ta nová vedoucí si myslela, že to tam bude pochodovat podle ní a to mě se teda nelíbilo. Takže jsme tam měli spolu nějaký konflikt, jí se nelíbilo, jak pracuju, mně se nelíbilo, jak se mnou jedná vona. Takže jsme se rozloučili.“* Tento příklad může značit spíše neochotu ze strany informanta adaptovat se na změny v pracovním procesu a zřejmě i neschopnost přijmout novou autoritu. Tento akt tedy vyústil ve ztrátu zaměstnání a následně i bydlení, ale to už vlivem krádeže úspor informanta.

Vystěhování z podnájmu stejně jako je zakódováno u všech informantů. Je to přímý ukazatel příčiny bezdomovectví. Za vystěhování z podnájmu u našich informantů stojí v první řadě neplacení podnájmu, následované hádkami s majiteli a končící neodpovídající kvalitou bydlení, kdy si kupříkladu pan Antonín raději dobrovolně zvolil azylový dům.

VTOS je zakódován u pana Lubora a pana Bedřicha. Ve vztahu k příčině bezdomovectví se jedná o možnou stigmatizaci informantů ve vztahu k nalezení pracovního uplatnění. Můžeme se setkat s řadou nekalých praktik, co se týče diskriminace osob se záznamem v rejstříku trestů. Osoby po výkonu trestu odnětí svobody si mohou zažádat v závislosti na délce trestu o takzvané zahlazení odsouzení, nebo laicky výmaz trestního rejstříku. Čekání na takové zahlazení je v rozmezí od 1 do 15-ti let po skončení trestu. Horní hranice se týká výjimečného trestu. V případě našich informantů se lze bavit o čekání od 1 do 5 let po skončení trestu.

Absence zaměstnání při VTOS vede u informantů ke ztrátě pracovních návyků stejně, jako k nárůstu jejich dlužných částek.

Exekuce jsou zakódovány u stejných informantů jako VTOS, což může být společným

znakem. Nicméně to rozhodně není pravidlem. Exekuce společně s kódem neznalost dlužné částky vyústila u obou informantů v kód neplacení dluhu a kód exekuce versus práce na HPP. Ve spojení s příčinou bezdomovectví hovoříme o velmi zadlužených informantech, kteří svou finanční propast dlouhodobě neřeší a dluhy, respektive úroky a náklady jim stále rostou. Vlivem toho si odmítají práci na HPP, vzhledem ke strachu z exekučních srážek a raději setrvávají ve statusu osob bez přístřeší, kdy se jejich situace sice nikam neposouvá, ale z jejich pohledu také zbytečně nepřicházejí o peníze pro účely splátek, které dle nich nikdy nemají šanci splatit a začít znovu s takzvaně čistým štítem. Informanti nemají ponětí o svých věřitelích, pouze se dohadují, z jakých možných stran by jejich dluhy mohly pocházet. Slovy pana Lubora: „*Samý exekuce to jsem měl nejdřív VZP potom tu vojenskou, tam taky dlužím, nějaký ty jízdenky to mám z Prahy z Plzně možná i z Ostravy, no špatný to je. Vlastně vůbec nevím kolik toho mám, jako těch exekucí.*“ A slovy pana Bedřicha: „*Víte co, ono v těch dluzích no, je to takový všelijaký no. Za jízdy na černo a tak no. I zato, že sem, že sem seděl no. No a z toho mám taky právě asi ty dluhy no. A ne zrovna malý no. (delší odmlka) Co mi potom dávaly papíry vlastně vod, no když mě propouštěli, tak, tak tam bylo asi bezmála nějaký milion korun no bez sto tisíců no. No a to mám právě většinou tak za jízdy na černo no a za to, že jsem neplatil vlastně Provident no.*“

Kód čekání na SD je v konceptu příčiny bezdomovectví chápán jako rezignace na snahu hledat si zaměstnání, lepší zaměstnání, nebo bydlení. V tomto případě osoba bez přístřeší čeká, až jí vznikne nárok na starobní důchod.

Ztráta zaměstnání je zde dalším přímým ukazatelem příčiny bezdomovectví, kdy informant přijde o většinu svých příjmů. O všechny příjmy v případě pánů Lubora, Jaroslava a Milana, kteří nepobírají žádnou formu důchodu.

Vyřazení z evidence ÚP je s ohledem na časté výroky osob bez přístřeší spolu s kódem svalování viny na systém chápáno ve vztahu k příčinám bezdomovectví jako znemožnění hledání si práce.

Drahé vlastní bydlení je spolu s finanční situací informantů další znakem příčin bezdomovectví. Kapacita azylového domu v Domě sv. Pavla je 25 osob. Zejména v zimním období je azylový dům vždy plně obsazen. V letních měsících tomu bývá opačně. Ale v aktuální době je to pro osoby bez přístřeší skutečně nejlevnější příležitost k ubytování a proto i v této době je kapacita naplněna.

Absence bankovního účtu byla ve spojitosti s příčinou bezdomovectví klíčovou pro pana

Milana, který po pohovoru se svou sociální pracovnící při rozhovoru uvedl, že by se pravděpodobně nemusel na azylový dům vracet, kdyby neměl veškeré své úspory v hotovosti v bytě, který mu vykradli slovy: „*Jako pak sem si samozřejmě nadával, protože to mi pak řekla i pani sociální, že jsem, když nemám exekuce, měl jsem mít už dávno účet, když se nemusím bát, že bych tam o něco přišel a nemuseli jsme třeba tuhle blbou situaci řešit, že jo. Ale já jsem tohle prostě nikdy nepotřeboval, nikdy se mi to nestalo a nejsem na to zvyklej.*“ Tento výrok značí poučení, ale také je to faktor nízké finanční gramotnosti, který ho dovedl zpět do azylového domu.

Adaptace na ulici je u osob bez přístřeší velkou překážkou. V tomto stádiu je osoba demotivována k jakékoliv změně svého sociálního statusu. Jako například pan Antonín, který řekl: „*Já už sem si něco zažil, něco podělal, za spoustu věcí zaplatil, no a teď bych chtěl v klidu dožít.*“ Vzhledem k jeho lze těžko očekávat, že by svůj postoj mohl změnit, ačkoliv je jako jediný aktuálně ve vlastním podnájmu a dlouhodobě se udržuje jako starobní důchodce v pracovním procesu prodejem časopisu Nový Prostor.

Problém najít si práci (věk) je ve vztahu k příčinám bezdomovectví zmíněn právě kvůli panu Antonínovi, který se již nesnaží najít si lépe placenou práci, ale přežívá ze starobního důchodu a prodeje Nového Prostoru.

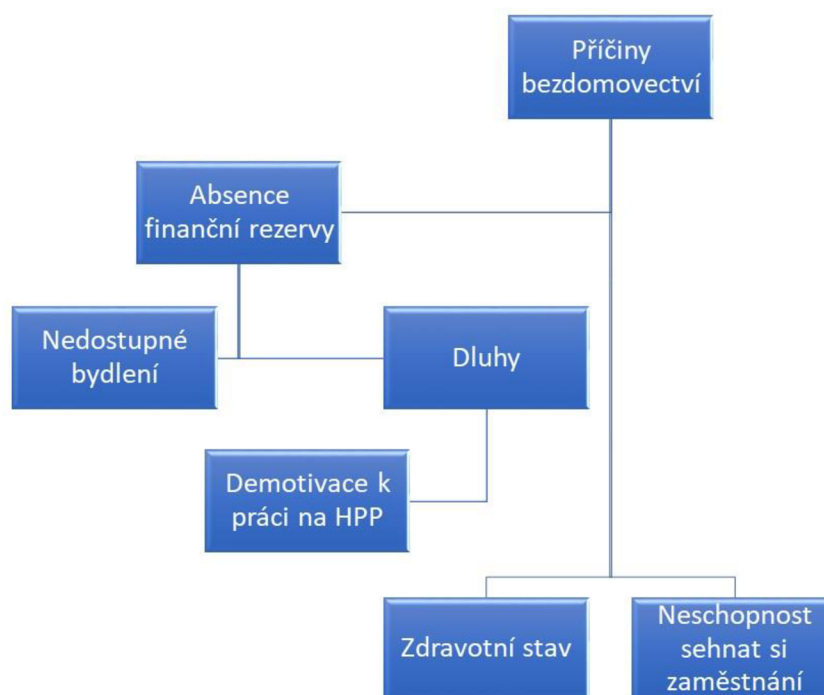
Rodinné neshody byli příčinou prvního kontaktu s panem Milanem. Ten to během rozhovoru konkrétně nerozvedl, ale svůj první kontakt uvedl takto: „*Podívejte se, já jsem pomohl, jako já když jsem se ženil, tak jsem se přičinil na dvě malé děti. Ty byly ještě takové hloupaté, jsem je prakticky vychovával od roku a půl a od čtyř měsíců. Pak se přihnala taková věc vona má, ještě jako měla moje pani měla sestru a já jsem dostal jako v Českém Krumlově byt jsem dostal, prostornej a tak jsem si udělal svojí rekonstrukci podle sebe, protože já jsem na toleto stavěnej hodně. No a vyplavila jí voda tak jí prostě nemohla kam jít tak jsem ji vzal k sobě tu její sestru. Nějakej čas to dělalo dobře, po čase se to zvrhlo a poejte se. Kde já jsem teď momentálně na to, až kam jsem dopravoval. A měl jsem všechno. Všechno jsem měl, jako. A to se tak rychle zvrklo, že jsem úplně nestačil chápat. A vod tý doby jsem si říkal já už nevím teda, taky mladej už, nejsem, to víte, je to těžké no. No je mě 64 a tohle jsem nezažil. Nikdy jsem nemusel bydlet a to vás nechci urazit ale jako v takových podmínkách.*“ Z čehož lze usoudit, že prvotním důvodem pro vyhledání azylového domu byli právě rodinné neshody. Stejně jako je rozvod či ztráta partnera jednou z nejčastějších příčin bezdomovectví.

4.2. Axiální kódování

Během axiálního kódování byly generovány vztahy mezi jednotlivými kategoriemi. Vztahy byly provedeny se mezi všemi kategoriemi. Tento vztah je vykreslen v obrázku č. 1.

Vzhledem k hlavnímu cíli práce, kterým je analyzovat souvislost mezi nízkou finanční gramotností a recidivou bezdomovectví je v obrázku č. 2 vidět vztah mezi dvěma hlavními kategoriemi. A to absencí finanční rezervy, která představuje míru finanční gramotnosti a příčinami bezdomovectví, které v případě našich informantů značí recidivu bezdomovectví, neboť byli vybráni pro svůj opakovaný návrat do Azylového domu. V tomto případě se u všech jedná o více než jeden návrat.

Obrázek č. 3: Diagram kategorií

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento diagram znázorňuje vztah kategorií. Jako hlavní byla v tomto případě určena kategorie příčiny bezdomovectví. K této kategorii vztahují všechny ostatní podle závažnosti vzhledem k tématu mé diplomové práce, kdy se snažím poukázat na nízkou finanční gramotnost jako důvod recidivy bezdomovectví. Nízkou finanční gramotnost zde zastupuje míra finanční odpovědnosti informantů. Tuto finanční odpovědnost nejlépe vystihuje kategorie absence finančních rezerv, která informanty opakovaně přivedla

z běžného života zpět na ulici a do azylového domu. Napojuje se na kategorii nedostupného bydlení, kdy vlivem nedostatečných finančních rezerv informanti přicházejí o možnost financování vlastních podnájmů či ubytoven. Připojuje se k ní kategorie dluhy, ze které jsou u dvou informantů zřejmé nedostatky ve znalosti jejich dlužných částek, spolu s neznalostí věřitelů a následné absence znalosti počtu exekucí. Dále se připojuje kategorie demotivace k práci na HPP, vlivem strachu z exekučních srážek. Tady hovoříme o absenci znalosti výše nezabavitelného příjmu po exekučních srážkách za předpokladu, že by informanti svou dluhovou situaci již řešili.

Kategorie zdravotní stav a neschopnost sehnat si zaměstnání jsou zde k příčinám nejnižší jako doplňkové, jelikož nenaplňují podstatu vzhledem k finanční gramotnosti. Dá se ovšem říci, že jdou společně ruku v ruce s ostatními kategoriemi.

Diagram na obrázku č. 4 znázorňuje vztah dvou hlavních kategorií pro téma nízká finanční gramotnost jako důvod recidivy bezdomovectví.

Zde je hlavní kategorií absence finančních rezerv představující nízkou míru finanční gramotnosti informantů ve smyslu jejich finanční odpovědnosti. Navazuje na příčiny bezdomovectvím, které popisují níže vyobrazené kódy. Tyto kódy představují veškeré získané informace z rozhovorů týkající se především finančních schopností informantů, jejichž význam je opakovaně přivedl zpět ke statusu osoba bez přístřeší.

Obrázek č. 4: Diagram s kódy

Zdroj: Vlastní výzkum

4.3. Konceptuální model

Pro konečné zpracování dat jsem použila konceptuální model. Rozhodla jsem se ho využít, neboť v podstatě vychází z axiálního kódování a umožňuje výzkumníkovi systematicky přemýšlet o vzájemném propojení získaných dat (Švaříček, 2014). Díky tomuto konceptu jsem měla možnost podívat se na získané kódy a kategorie ve vzájemném vztahu, který představuje odpovědi na výzkumné otázky a celkové naplnění hlavního cíle, který z této analýzy dat vychází. Graficky jsem tento model znázornila takto:

Obrázek č. 5. Konceptuální model

Zdroj: Vlastní výzkum

Příčina: Absence finanční rezervy

Jev: Útrata úspor za podnájem a Exekuce

Kontext: Nízká finanční gramotnost

Intervenující proměnné: Absence bankovního účtu a Neznalost dlužné částky

Strategie jednání: Exekuce versus HPP a Neplacení dluhů

Následky: Recidiva bezdomovectví

U všech informantů převládá naprostá absence finanční rezervy, která by jim umožnila opustit azylový dům v takové míře, aby se již nemuseli vracet.

Z jejich předchozího jednání je zřejmé, že jakmile měli dostatečné úspory na zaplacení podnájmu, odešli z azylového domu, nehledě na následky. Nízká finanční gramotnost se tedy v tomto jednání projevuje absencí finančních rezerv a absencí bankovních účtů jakožto nástroje ochrany financí. U dlužníků neznalostí dlužné částky a strachem z práce na hlavní pracovní poměr, ve smyslu strachu z exekučních srážek, kdy mají dlužníci

mylnou představu o srážkách a nezabavitelném příjmu. Jejich ignorování dluhů a celková finanční nezodpovědnost je tím vždy přivede zpět do azylového domu, čímž mluvíme o recidivě bezdomovectví.

5 Diskuze

V této diplomové práci jsem zaměřila svou pozornost na finanční gramotnost osob bez přístřeší, u kterých je prokázána recidiva bezdomovectví. Cílem bylo prokázat vztah mezi nízkou finanční gramotností a návratem osob bez přístřeší z běžného života zpět do statusu osoby bez přístřeší. Nejprve jsem musela vybrat vhodné informanty, kteří splňují kritéria a je u nich jistá míra spolehlivosti ve smyslu toho, že budou po dobu výzkumu k dispozici. Informanty jsem oslovila v Domě sv. Pavla, kde také pracuji jako sociální pracovníce pro nízkoprahové denní centrum a noclehárnu. U mých klientů se sice můžeme bavit o časté recidivě ve smyslu častých odchodů a návratů do organizace, nicméně lze jen ve výjimečných případech říci, že se dostali do běžného a řádného života, kdy by měli práci a vlastní bydlení. U těchto klientů se spíše jedná o cestování mezi službami, hospitalizace, dobrovolná léčení či pobyt v komunitách, nebo se jen třeba během léta odeberou mimo službu ven, přespávají venku a na podzim se zase vrátí. Z tohoto důvodu jsem čerpala z klientské základny azylového domu. Z celkové kapacity 25 osob, jsem vybrala 5 informantů, u kterých jsem vzhledem k uzavřeným smlouvám v minulosti mohla prokazatelně určit recidivu bezdomovectví. Tyto klienty Domu sv. Pavla jsem oslovila s žádostí o rozhovor a po přípravě jsem je vyhledala a rozhovory uskutečnila.

Přístup informantů byl více než vstřícný. Ze začátku čekali dle jejich reakcí rozhovor formou otázek, ale když jsem jim vysvětlila, v čem narativní rozhovor spočívá a že jsem si vlastně jen přišla poslechnout vyprávění, většina to rychle pochopila a rozhovory proběhly dle mých předpokladů.

Na začátku diplomové práce jsem představila bezdomovectví z pohledu historie například v biblickém podání ve formě vystěhování Kaina po jeho bratrovraždě (Marek et al., 2012). A následně v dnešní podobě, kdy Keller (2013) říká, že se bezdomovectví utvářelo na přelomu 19. a 20. století s masivním rozvojem průmyslové revoluce, následným rozvojem měst a městských aglomerací. S čímž bych v podstatě souhlasila.

Následoval popis příčin bezdomovectví, které podle Bartáka (2011) napomáhají započít proces vyloučení z majoritní společnosti. Mezi nimi je i nedostatek finančních prostředků vedoucí k exekucím a dluhům. Tuto příčinu jsem zkoumala nejen jako prvotní, ale především jako opakovanou v procesu návratu k bezdomovectví. Jak bylo zjevné z rozhovorů s informanty, jako počátek svého vyloučení z majoritní společnosti vnímali

negativní rodinnou situaci, pobyt ve výkonu trestu odnětí svobody a právě nedostatek finančních prostředků ačkoliv nemusel vést k exekucím a dluhům, ale pouze k vystěhování z podnájmu, či ubytovny.

Pokud jde o typy bezdomovectví, které popisuje Matoušek a Kodymová (2010), lze naše informanty identifikovat ve vztahu k využívání sociálních služeb jako zjevně, což jsou ti, kteří sami svou situaci definují jako ohrožující a sami kontaktují sociální služby. Naproti tomu, jedná-li se o pohled společnosti ve smyslu rozeznání osoby bez přístřeší na ulici, není v případě informantů poznat, že tento status vlastní. Snad jen s výjimkou pana Antonína, který je prodejcem Nového Prostoru. Společnost tyto prodejce ve velké míře vnímá jako osoby bez přístřeší a skutečně nejsou daleko od pravdy. Prodejci Nového Prostoru jsou lidé v obtížné sociální situaci, lidé bez majetku, bez domova, bez dokladů, ale s vůlí získat finanční prostředky k pokrytí základních potřeb legální, tedy poctivou cestou (Nový Prostor, 2022).

Dále byla diplomová práce věnována statistikám bezdomovectví, kdy jsem v úplném závěru čekala na nejaktuálnější výsledky sčítání, které Český statistický úřad zveřejnil. Konkrétně se jedná o výsledky sčítání obyvatelstva podle způsobu bydlení a krajů 2021, které zveřejnil dne 27. 7. 2022 s počtem 3726 osob bez domova, 187578 osob v zařízeních a 228478 mimo byty a zařízení, kdy první počet vyjadřuje samostatné osoby bez přístřeší mimo systém sociálních služeb, ve zbylém počtu jsou sečteny i osoby ostatních pobytových sociálních služeb včetně například domovů pro seniory či ubytovny (Český statistický úřad, 2022). Jediné sčítání, které proběhlo cíleně na osoby bez přístřeší, provedla Nešporová (2019) s celkovým počtem 21230, kdy se jedná jak osoby bez přístřeší venku a v noclehárnách, tak v ubytovnách nebo v azylových domech.

Ve vztahu k sociální práci se skupinou osob bez přístřeší jsou na počátku jejich cesty k pomoci ve smyslu ubytování v první řadě nízkoprahová denní centra a noclehárny následovaná azylovými domy. Dle registru poskytovatelů sociálních služeb se jedná o zařízení sociální rehabilitace, terénní programy, odborně sociálního poradenství, azylové domy, nízkoprahová denní centra a noclehárny (MPSV 2007). Dle Lenziho (2021) může práce s osobami bez přístřeší být pro pracovníky v sociálních službách stresující a tím ohrožovat blaho poskytovatelů. Jako pokrok v řešení bytové situace je třeba zmínit projekt Housing First. Konkrétně v Českých Budějovicích realizovaný od roku 2019, kdy městu dosud chyběla koncepce bydlení, která by poukázala na nutnost řešit situaci osob v bytové nouzi, a nyní se jedná o poskytnutí standardního bydlení

nejzranitelnějším osobám/rodinám s komplexními potřebami, které se nacházejí v bytové nouzi a o jeho dlouhodobé udržení (Sociální bydlení, 2019).

Otázka finanční gramotnosti, kdy Ministerstvo financí České republiky (2019) definuje člověka finančně gramotného jako někoho, si je nejen vědom svých schopností, dovedností, vědomostí a postojů, ale také je náležitě využívá prostřednictvím zodpovědného finančního rozhodování a výsledkem takového chování je dosažení finanční prosperity, je ve vztahu k naší cílové skupině a konkrétně k informantům vázána na hlavní cíl práce. Informanti se svým počínáním rozhodně nemohou definovat jako osoby finančně gramotné. Dluhy, které informanti mají, nejen jim, ale všem dlužným osobám bez přístřeší značně komplikují jejich opětovné zapojení do formálního ekonomického systému, jelikož jejich splacení je pro ně v tuto chvíli nereálné (Nešporová, 2019). Podle Ministerstva financí České republiky (2020) by 42 % Čechů nevědělo, co dělat v situaci, kdy by měli řešit nedostatek financí, přičemž se jedná o lidi s nízkým vzděláním a nízkými příjmy. U našich informantů je tento jev již součástí jejich každodenního života a řeší ho dávkami hmotné nouze a svým statutem osob bez přístřeší, do kterého vlivem nedostatku financí upadli.

V diplomové práci je představen vztah nízké finanční gramotnosti a recidivy bezdomovectví. Recidiva je v tomto smyslu informantů chápána jako opakovaný návrat do sociální služby azylový dům v Domě sv. Pavla. Jako nežádoucí je průběh bezdomovectví popsán ve spojení s negativními zdravotními a sociálními důsledky (Schreck, 2017). Seberíni (2021) uvádí, že délka času stráveného na ulici ovlivňuje míru přizpůsobení se bezdomovectví a během let strávených tvrdým spánkem bez domova lidé postupně ztrácejí schopnost ovládat své životy a jejich schopnost vrátit se do většinové společnosti se stává stále méně pravděpodobnou. Prevence těchto recidiv je tedy nezbytná.

Jako velkou ztrátu vnímám ukončení projektu SEKO a jeho kurzů finanční gramotnosti, jímž prošly tisíce osob včetně osob bez přístřeší formou kurzů zprostředkovaných Úřady práce (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015). Lektoři zde učili relativně zábavnou a pro laika pochopitelnou formou jak se vyznat v penězích, jak si vytvořit rozpočet a celkově co to znamená finanční gramotnost. Pokud už se člověk dostane dluhů, lektoři na kurzech zároveň rozebrali celou situaci ohledně exekucí a dluhů, jak si tuto situaci přiznat a především, jak jí řešit. Vzhledem k našim informantům by se jistě hodili znalosti z těchto kurzů. Stejně tak by byla potřeba mnohem větší osvěta mezi osobami bez přístřeší

týkající se nové šance na zbavení se části exekucí ve formě projektu Milostivé léto. Tento projekt byl spuštěn Člověkem v tísní v roce 2021 na podzim a v letošním podzimu bude pokračovat. Jedná se o šanci na zbavení se některých exekucí tím, že dlužník zaplatí pouze původní dluh navýšený o administrativní poplatek a stát mu odpustí veškeré sankce, úroky z prodlení a další náklady, díky čemuž se dluh, který exekutor vymáhá, může výrazně snížit (Milostivé léto, 2021). Zde vidím jako prvotní překážku neznalost dlužných částek, povahu exekucí a celkovou absenci znalosti počtu věřitelů. Výpis z centrální evidence exekucí stojí 50 Kč za jednu stranu. Pro osobu bez přístřeší, která nepracuje a pobírá pouze dávky hmotné nouze je nutnost zaplatit i pár stran takového výpisu nemyslitelná. Jako řešení bych viděla odpuštění poplatku například na základě potvrzení o pobírání hmotné nouze z Úřadu práce.

V návaznosti na spolupráci nízkoprahových služeb s dalšími zařízeními ve prospěch klientů je třeba také zmínit projekt Zpátky do života, který v České republice realizuje Probační a mediační služba. Projekt Zpátky do života se věnuje oblasti návratu odsouzených zpátky do společnosti a jeho hlavním cílem je zkvalitnit proces resocializace těchto osob a poskytnout jim nástroje k reflexi své trestné činnosti a k opuštění kriminální kariéry v podobě pomoci právě také s otázkou finanční odpovědnosti (Probační a mediační služba České republiky, 2020).

Z diskuze k tomuto kvalitativnímu výzkumu je patrné, že to, co v něm bylo popsáno, koresponduje s pracemi českých i zahraničních autorů. Nelze opomenout, že máme v České republice dostatek projektů, které jsou nápomocny řešit nepříznivé situace osob bez přístřeší a pokud někdo takový pomoc chce, stačí projevit snahu a říct si o ní. Nelze pomoci někomu, kdo o pomoc nestojí.

6 Závěr

Tato diplomová práce se zabývala vztahem mezi Nízkou finanční gramotností a recidivou bezdomovectví. V teoretické části byly představeny pojmy bezdomovectví, jeho historie, příčiny, typy bezdomovectví, statistiky bezdomovectví a sociální práce s cílovou skupinou osob bez přístřeší. Dále finanční gramotnost, její definice a vztah k cílové skupině.

V úvodu výzkumné části byla představena volba výzkumné strategie a výzkumného souboru. Zvolen byl kvalitativní přístup s metodou případových studií, které byly zhotoveny pomocí pozorování a narativních rozhovorů. Výzkumný soubor tvořily osoby bez přístřeší z Domu sv. Pavla v Českých Budějovicích, především klienti azylového domu, který je zde určen pouze mužům v náročné životní situaci spojené se ztrátou bydlení či přístřeší, u kterých lze dle uzavřených smluv nejlépe hodnotit jejich recidiva.. Počet informantů byl s ohledem na téma recidivy a na stálost cílové skupiny stanoven v množství 5-ti osob.

Během otevřeného kódování, byly rozkryty kategorie a jejich přiřazené kódy. Celkem bylo vytvořeno 7 kategorií a 74 kódů. Během axiálního kódování byly generovány vztahy mezi jednotlivými kategoriemi. Vztahy byly provedeny mezi všemi kategoriemi. Vzhledem k hlavnímu cíli práce, kterým bylo analyzovat souvislost mezi nízkou finanční gramotností a recidivou bezdomovectví, byl potvrzen vztah mezi dvěma hlavními kategoriemi. Jedná se o absenci finanční rezervy, která představuje míru finanční gramotnosti a příčinami bezdomovectví, které v případě našich informantů značí recidivu bezdomovectví, neboť byli vybráni pro svůj opakovaný návrat do azylového domu. V tomto případě se u všech jedná o více než jeden návrat.

Pro konečné zpracování dat byl použit konceptuální model, díky kterému bylo možné systematické ucelení vzájemných propojení získaných dat. U všech informantů převládla naprostá absence finanční rezervy, která by jim umožnila opustit azylový dům v takové míře, aby se již nemuseli vracet. Z jejich předchozího jednání bylo zřejmé, že jakmile měli dostatečné úspory na zaplacení podnájmu, odešli z azylového domu, nehlédě na následky. Nízká finanční gramotnost se tedy v tomto jednání projevuje a má souvislost s návratem informantů do sociálních služeb. Celkově se jedná o absenci finančních rezerv, u dlužníků o neznalost dlužné částky a strach z práce na hlavní pracovní poměr, ve smyslu strachu z exekučních srážek, kdy mají dlužníci mylnou představu o srážkách a nezabavitelném příjmu. Jejich ignorování dluhů a celková finanční nezodpovědnost je

tím vždy přivede zpět do azylového domu, čímž mluvíme o recidivě bezdomovectví. Tímto byly zodpovězeny výzkumné otázky. Klienti Domu sv. Pavla vnímají své příjmy a výdaje v kontextu finanční rezervy tak, že můžeme mluvit o absolutní absenci jakékoliv finanční rezervy, čímž v minulosti opakovaně došlo k recidivě bezdomovectví. Role financí v jejich životě je především materiální a existenční, přesto je jejich finanční odpovědnost ve vztahu ke změně statusu osoby bez přístřeší nulová.

Jako návrh na řešení poukazují na pomoc sociálních služeb a stávající nápomocné projekty: Milostivé léto, Housing First, Zpátky do života. Při tvorbě finančních rezerv doporučují dluhové poradny a k zamyšlení odpuštění poplatku za výpis z centrální evidence exekucí, například na základě potvrzení o pobírání hmotné nouze z Úřadu práce, ve prospěch řešení dluhové pasti.

Literatura/internetové zdroje

1. ANTWI, Johnson a Cephas B. NAANWAAB, 2022. Generational Differences, Risk Tolerance, and Ownership of Financial Securities: Evidence from the United States. *International Journal of Financial Studies*. **10**(2). ISSN 2227-7072. Dostupné z: doi:10.3390/ijfs10020035
2. ALTMANOVÁ, Jitka, FALTÝN, Jaroslav, Katarína NEMČÍKOVÁ a Eva ZELENDOVÁ, ed., 2010. *Gramotnosti ve vzdělávání: [příručka pro učitele]*. V Praze: Výzkumný ústav pedagogický. ISBN 978-80-87000-41-0.
3. Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR: Spolupráce s FDV, 2016. <https://www.aivd.cz/> [online]. Praha 2: FlexiSystems [cit. 2022-06-21]. Dostupné z: <https://www.aivd.cz/cz/spoluprace-s-fdv/>
4. BARTÁK, Miroslav, 2011. *Bezdomovství v ČR: Zdravotní stav bezdomovců a jeho determinanty*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem. ISBN 978-80-7414-441-7.
5. Česká národní banka: *Finanční a ekonomická gramotnost* [online], 2019. Praha: © ČNB 2022 [cit. 2022-06-22]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/financni-a-ekonomicka-gramotnost/
6. Český statistický úřad: *Veřejná databáze, Obyvatelstvo podle způsobu bydlení a krajů* [online], 2022. Praha: MVČR [cit. 2022-07-31]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&skupId=4589&katalog=33526&pvo=SLD21029-KR&pvo=SLD21029-KR>
7. DAVIS, Jordan P., Daniel BERRY, Tara M. DUMAS, Ellen RITTER, Douglas C. SMITH, Christopher MENARD a Brent W. ROBERTS. Substance use outcomes for mindfulness based relapse prevention are partially mediated by reductions in stress: Results from a randomized trial. *Journal of Substance Abuse Treatment* [online]. 2018, **91**, 37-48 [cit. 2021-08-19]. ISSN 07405472. Dostupné z: doi:10.1016/j.jsat.2018.05.002
8. D'SOUZA, Melba Sheila, Joyce O'MAHONY a Alfred ACHOBA, 2022. Exploring Foot Care Conditions for People Experiencing Homelessness: A Community

- Participatory Approach. *Journal of Primary Care & Community Health* [online]. **13** [cit. 2022-29-01]. ISSN 2150-1319. Dostupné z: doi:10.1177/21501319211065247
9. DVOŘÁČKOVÁ, Dagmar, Romana BELEŠOVÁ, Alena KAJANOVÁ a Brahim BERGOUGUI, 2016. Health and social aspects of homelessness. *Kontakt*. **18**(3), e179-e183. ISSN 12124117. Dostupné z: doi:10.1016/j.kontakt.2016.08.004
 10. ELBOGEN, Eric B., Megan LANIER, Henry R. WAGNER a Jack TSAI, 2021. Financial Strain, Mental Illness, and Homelessness. *Medical Care* [online]. **59**(Suppl 2), S132-S138 [cit. 2021-12-28]. ISSN 0025-7079. Dostupné z: doi:10.1097/MLR.0000000000001453
 11. ELBOGEN, Eric B, Megan LANIER, Ann Elizabeth MONTGOMERY, Susan STRICKLAND, H Ryan WAGNER a Jack TSAI, 2020. Financial Strain and Suicide Attempts in a Nationally Representative Sample of US Adults. *American Journal of Epidemiology* [online]. **189**(11), 1266-1274 [cit. 2022-06-22]. ISSN 0002-9262. Dostupné z: doi:10.1093/aje/kwaa146
 12. *EU servis.cz: PROJEKT SEKO - ZLÍNSKÝ KRAJ* [online], 2017. Praha 5: HOPE GROUP [cit. 2022-06-22]. Dostupné z: <http://www.euservis.cz/aktivity/vzdelavaci-projekty/projekt-seko-zlinsky-kraj/>
 13. *Férové oddlužení* [online], 2017. Praha 2: binBoat [cit. 2022-06-29]. Dostupné z: <https://www.jakprezidluhy.cz/ferove-oddluzeni/predluzene-cesko>
 14. Financial Literacy, Economic Development and Financial Development: A Cross-Country Analysis, 2022. *Romanian Journal of European Affairs*. **2022**(22), 14. ISSN 15828271.
 15. FLEISCHMANN, Otakar, 2006. *Vybrané psychologické aspekty terénní sociální práce*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně. ISBN 80-704-4769-9.
 16. HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2015. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0873-0.
 17. HENDL, Jan a Jiří REMR, 2017. *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1192-1.

18. *Charita České Budějovice: Dům sv. Pavla – Azylový dům pro muže* [online], 2022. České Budějovice: VIZUS.CZ [cit. 2022-07-04]. Dostupné z: <https://cbudejovice.charita.cz/jak-pomahame/centrum-pro-osoby-bez-domova-dum-sv-pavla/dum-sv-pavla-azylovy-dum-pro-muze/>
19. CHISHOLM, Elinor, Sarah BIERRE, Cheryl DAVIES a Philippa HOWDEN-CHAPMAN, 2022. ‘That house was a home’: Qualitative evidence from New Zealand on the connections between rental housing eviction and poor health outcomes. *Health Promotion Journal of Australia* [online]. **33**(3), 861-868 [cit. 2022-06-22]. ISSN 1036-1073. Dostupné z: doi:10.1002/hpja.526
20. *Jak přežít dluhy* [online], 2017. Praha 2: binBoat [cit. 2022-06-29]. Dostupné z: <https://www.jakprezitdluhy.cz/clovek-v-tisni-otevrel-sbirku-sos-milostive-letopomuze-lidem-dostat-se-z-dluhove-pasti-zaroven>
21. JANDOUREK, Jan, 2012. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3679-2.
22. JENNINGS, Wesley G, ed., 2015. *The Encyclopedia of Crime and Punishment* [online]. Hoboken, NJ, USA: John Wiley [cit. 2021-11-28]. ISBN 9781118519639. Dostupné z: doi:10.1002/9781118519639
23. Jeslová a azylová zařízení České Budějovice: www.jazcb.cz, 2019. <https://www.jazcb.cz/azylovy-dum-filia/> [online]. Praha 4: Aleš Sýkora IČO: 05676592, 1.9.2019 [cit. 2022-02-03]. Dostupné z: <https://www.jazcb.cz/azylovy-dum-filia/>
24. KELLER, Jan, 2013. *Posvícení bezdomovců: úvod do sociologie domova*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-155-8.
25. KERMAN, Nick, John ECKER, Emmy TIDERINGTON, Stephen GAETZ a Sean A. KIDD, ed., 2022. Workplace trauma and chronic stressor exposure among direct service providers working with people experiencing homelessness. *Journal of Mental Health* [online]. 1-10 [cit. 2022-02-07]. ISSN 0963-8237. Dostupné z: doi:10.1080/09638237.2021.2022629

26. KOPECKÁ, Ilona, 2011-. *Psychologie: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3877-2.
27. KRAUS, Jiří, 2005. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Praha: Academia. ISBN 80-200-1351-2.
28. KUCHAROVÁ, Věra a Kristýna JANUROVÁ, 2016. *Velikost a struktura skupin osob bez domova a osob vyloučených z bydlení*. Praha: VÚPSV. ISBN 978-80-7416-228-2.
29. LENZI, Michela, Massimo SANTINELLO, Marta GABOARDI, et al., 2021. Factors Associated with Providers' Work Engagement and Burnout in Homeless Services: A Cross-national Study. *American Journal of Community Psychology* [online]. **67**(1-2), 220-236 [cit. 2022-02-09]. ISSN 0091-0562. Dostupné z: doi:10.1002/ajcp.12470
30. LIPOVSKÁ, Hana, 2018. *Kdo chce naše peníze?: ekonomie bez politické korektnosti*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0679-0.
31. MAREK, Jakub, Aleš STRNAD a Lucie HOTOVCOVÁ, 2012. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0090-1.
32. MAREŠ, J., 2015. Tvorba případových studií pro výzkumné účely. In: *Pedagogika*. 2015. Praha: Pedagogický ústav Jana Amose Komenského, AV ČR, s. 113-142. ISBN 0031-3815. ISSN 0031-3815.
33. MATOUŠEK, Oldřich, 2016. *Slovník sociální práce*. Vydání třetí. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1154-9.
34. MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed., 2010. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-818-0.
35. *Milostivé léto* [online], 2021. Praha 2: imagemakers.cz [cit. 2022-06-29]. Dostupné z: <https://milostiveleto.cz/>
36. Ministerstvo financí České republiky: Finanční gramotnost 2020, 2020. *Www.mfcr.cz: Zpráva z výzkumu pro Ministerstvo financí ČR* [online]. Praha: MFCR, 9.4.2020 [cit. 2022-02-02]. Dostupné z:

https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_Zprava_2020_Financni-gramotnost-2020.pdf

37. Ministerstvo financí České republiky: Měření finanční gramotnosti 2020, 2020. *Www.mfcr.cz* [online]. Praha: MFCR [cit. 2022-02-02]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/aktuality/2020/mereni-financni-gramotnosti-2020-38802>
38. Ministerstvo financí České republiky. Strategické dokumenty [online]. [cit. 2021-08-18]. Dostupné z: [Strategické dokumenty | Pro odborníky | Ministerstvo financí ČR - proč se finančně vzdělávat? \(mfcr.cz\)](#)
39. Ministerstvo práce a sociálních věcí: Tiskové zprávy MPSV, 2015. <https://www.mpsv.cz/web/cz> [online]. Praha 4: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2022-06-21]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/775720/TZ_251115d.pdf/0ee8b76c-5cb6-dc93-daea-f8fb12971e17
40. Ministerstvo práce a sociálních věcí: Tiskové zprávy MPSV, 2019. <https://www.mpsv.cz/web/cz> [online]. Praha 4: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2022-06-21]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/775720/TZ_251115d.pdf/0ee8b76c-5cb6-dc93-daea-f8fb12971e17
41. NEŠPOR, Karel, 2018. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. 5., rozšířené vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1357-4.
42. NEŠPOROVÁ, Olga a Petr HOLPUCH, 2020. *Populace osob bez domova v České republice: osoby přespávající venku, v noclehárnách, v azylových domech a v obecních ubytovnách*. Praha: VÚPSV. ISBN 978-80-7416-388-3.
43. NEŠPOROVÁ, Olga, Petr HOLPUCH, Kristýna JANUROVÁ a Věra KUCHAROVÁ, 2019. *Sčítání osob bez domova v České republice 2019: kategorie bez střechy a vybrané kategorie bez bytu podle typologie ETHOS*. Praha: VÚPSV. ISBN 978-80-7416-351-7.

44. Nový Prostor: Prodejci a prodejní místa, 2022. <https://novyprostor.cz/> [online]. Praha: orange5. [cit. 2022-07-20]. Dostupné z: <https://novyprostor.cz/prodejci-a-prodejni-mista>
45. OECD / Infe High – Level Principles on National Strategies for Financial Education, 2012. [online]. OECD. [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: http://www.oecd.org/finance/financialeducation/OECD_INFE_High_Level_Principles_National_Strategies_Financial_Education_APEC.pdf
46. *Probační a mediační služba České republiky: Zpátky do života* [online], 2020. Praha: Ministerstvo financí [cit. 2022-08-01]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/projekty/pdp3-zpatky-do-zivota/>
47. Registr poskytovatelů sociálních služeb: <http://iregistr.mpsv.cz/>, 2007. www.iregistr.mpsv.cz [online]. Praha: MFCR, 1.1.2007 [cit. 2022-02-02]. Dostupné z: http://iregistr.mpsv.cz/socreg/rozsirene_hledani_sluzby.do?si=&scs=6&spo=&spd=&zn=&srp=pdaz&zak=&zaok=&zao=&zau=&pn=&pic=&SUBSESSION_ID=1644421929180_3&sbmt=Vyhledat
48. SCHRECK, Christopher J., Michael J. LEIBER, Holly Ventura MILLER a Kelly WELCH, ed., 2017. *The Encyclopedia of Juvenile Delinquency and Justice* [online]. Wiley [cit. 2021-11-29]. ISBN 9781118520321. Dostupné z: doi:10.1002/9781118524275
49. SEBERÍNI, Andrea, Miriam MARTINKOVIČOVÁ, Miroslava TOKOVSKÁ a Ursula SMÅLAND GOTH, 2021. Social and health care services from a public health perspective: access to social and health care services for the elderly (60+) in the region of Gemer in Slovakia: Sociálna a zdravotná starostlivosť z pohľadu verejného zdravia: prístup k sociálnym a zdravotným službám pre seniorov (60+) v regióne Gemer na Slovensku. *Kontakt: journal of nursing and social sciences related to health and illness*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, **23**(4), 315-322. ISSN 1212-4117.
50. *Sociální bydlení: Projekty obcí a interaktivní mapa* [online], 2019. Praha: UNISMINI [cit. 2022-08-01]. Dostupné z: <http://socialnibydeni.mpsv.cz/cs/o-projektu/projekty-obci-a-interaktivni-mapa>

51. ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.
52. *Theia krizové centrum o.p.s.*: <https://www.theia.cz/> [online], 2017. České Budějovice: Brilo [cit. 2022-06-22]. Dostupné z: <https://www.theia.cz/poradenstvi-a-pomoc/dluhova-past/>
53. VÁGNEROVÁ, Marie, Ladislav CŠÉMY a Jakub MAREK, 2013. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2209-5.
54. VYBÍHAL, V. et al. 2011. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. Praha: Cofet. 2. vyd. 416 s. ISBN 978-80-9043-96-1-0.
55. YIN, Robert K., [2018]. *Case study research and applications: design and methods*. Sixth edition. Los Angeles: SAGE. ISBN 978-150-6336-169.
56. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: . Parlament České republiky, 2006, ročník 2006, číslo 108.

Obsah příloh

Příloha 1: Ukázky přepisů rozhovorů včetně kódů

Příloha 2: Ukázka Kategorizování

Přílohy

Příloha 1

Ukázka přepisu rozhovorů včetně kódů:

tak potom tady v azylovém domě.

B: No u mě to spíš bylo vždycky takhle no. Že jsem si našel práci a potom jsem o práci zase přišel a jsem díky tomu skončil takhle díky tomu na ulici no. Takže takhle nějak no. (dlouhá odmlka)

I: No a tak, veníte to od začátku, proč jste skončil na ulici vlastně?

B: No to já nevím, co bych vám na to takhle řekl no. (Odmilka) Přišel jsem vlastně, protože jsem neměl kde bydlet vlastně no. Že jsem pokaždý skončil takhle vlastně na ulici no.

I: A proč?

B: No, to bylo většinou, vlastně když jsem o tu práci přišel no. Pře pak jsem neměl na placení nájmu no většinou. (delší odmlka) no vlastně ani těch dluhů.

Víte co, ono v těch dlužích no, je to takový všelijaký no. Za jízdy na černo a tak no. I zato, že sem, že sem seděl no. No tam jsem chvíli nepracoval a pak mi tam vlastně dali nabídku práce na Budvaru, tak jsem tam šel no, když jsem byl odsouzenej.

No a pak jsem měl vlastně půlku a to mě nepustili, takže mě stáhli z práce no a to jsem zase tam nepracoval no. Nakonec, já jsem odvolal proti tomu rozhodnutí mmm pana soudce (Příjmení) a to odvolání mi, mi vyšlo no. Že mě potom pustili no, i když ne na půlku, ale po nějakých jedenácti měsících no.

No a jinak jsem byl vlastně tady v Českých Budějovicích no. A bylo to tady celkem dobrý. Tady se celkem dobře sedělo no. Nebylo to tady zas tak přísný.

I: Tady ve vazebce?

B: Ano. No a z toho mám taky právě asi ty dluhy no. A ne zrovna malý no. (delší odmlka) Co mi potom dávaly papíry vlastně vod, no když mě propouštěli, tak, tak tam bylo asi bezmála nějaký milion korun no bez sto tisíců no. No a to mám právě většinou tak za jízdy na černo no a za to, že jsem neplatil vlastně Provident no. Jsem si vod nich pučil a pak to nikdo nesplácel no, pře nebylo z čeho, protože sem neměl práci a na pracáku jsem měl bejt hlášenj, protože mmmm mě tam vlastně odhlásili kvůli tomu, že sem tam nepřišel (odmlka), no a díky tomu mi taky vznikali ty dluhy no. Provident no, tam ma docela dost vysoký úroky no. Tam vlastně

Ivana Korytová
Ztráta zaměstnání

Ivana Korytová
Ztráta bydlení

Ivana Korytová Včera
Útrata úspor za nájmem

Ivana Korytová
Neplacení dluhů

Ivana Korytová
Neznalost dlužné částky

Ivana Korytová
VTOS

Ivana Korytová
Absence zaměstnání při VTOS

Ivana Korytová
Neznalost povahy exekucí

Ivana Korytová
Provident

Ivana Korytová
Neplacení dluhů

Ivana Korytová
Vyřazení z evidence ÚP

Ivana Korytová
Svalení viny na systém

Ivana Korytová
Provident

L: No tak já jsem poprvé přišel, když mě vystěhovali v podnájmu, to jsem tenkrát, to už je dávno, to jsem měl jako hodně psychický problémy, to už teď vypadám dobře, to sem byl fakt troska. A jakmile někdo někoho bez smlouvy nepotřebuje, tak holt letí. Takže jsem vždycky někde z práce vypadl a zase nebylo na nájem.

To sem vyšel z kriminálu, sámci dluh no a vůl jsem si nedodělal školu, takže jako nic. Když jsem si hledal práci, tak sem samozřejmě nemoch nikam na smlouvu. No víte co, to by mi zbylo kulový. Samý exekuce to jsem měla nejdřív VZP potom tu vojenskou, tam taky dlužím, nějaký ty jízdenky to mám z Prahy z Plzně možná i z Ostravy, no špatný to je. Já když jsem chtěl řešit insolvenci, to mi tenkrát ten chlap řekl, že bych to platil do 450 let. Jsem pak šel do Thaj, tak

Ivana Korytová
Exekuce

Ivana Korytová
Základní vzdělání

Ivana Korytová
Absence pracovní smlouvy

Ivana Korytová Včera
Exekuce

Ivana Korytová
Vysoká exekuce

Ivana Korytová
Motivace ke splacení dluhů

mi řekli to samý, že to pro mě není, ale že bych mohl třeba zkusit, že se plánuje nějaké to milostivé léto a to že by mě bavilo některých těch no jako těch úroků.

I: Ano, to máte pravdu, pokud máte exekuce u veřejnoprávních subjektů, jak vy říkáte, ty jízdenky, zdravotka a podobně, tak to by vám mohlo hodně pomoci.

L: No to já určitě zkusím, já jsem čet, že to teď zase bude, tak to zkusím znova. (Ódměrka) Já teď dělám na dohodu o provedení na tom nádraží a tam mám prostě dvacet čistýho, tady zaplatím necelejších pět no a můžu fungovat.

Vono když člověk chce, tak to jde. Dyt' mě bude za čtyři roky 60, já se snažím nějak fungovat, ale moc nevěřím tomu, že by si mi mohlo povést všechno splatit. Já jsem neplatil ani za kriminál, když jsem tam byl. Vlastně vůbec nevím kolik toho mám, jako těch exekucí. Ale kdyby mi to pomohlo od něčeho to milostivé léto, tak to by bylo fajn, to by bylo dobrý. Já prostě nemůžu jít pracovat na smlouvu, to by mi zůstalo úplný minimum, nějak to doklepu tady třeba ještě do těch šedesáti, no a pak pudu do předčasného důchodu. Co mám dělat jinýho. Mě už nejspíš do něčeho jinýho nevezmou a tady aspoň platí. Takže tam neděláte nic složitýho, je to

Ivana Korytová
Aktuální DPP

Ivana Korytová
Výhoda levného AD

Ivana Korytová
Motivace ke splacení dluhu

Ivana Korytová
Neznalost dlužné částky

Ivana Korytová
Absence pracovní smlouvy

Ivana Korytová
Vidina SD

Teď já jsem se snažil aby mi přiznali ten důchod, jenže to v té době nebylo nic jednoduchého. Teda ona ani teď to není žádná brnkačka asi že jo? (Smích a odmlka)

No a pak co s tím v té době no. To už jsem byl rozvedený, platil jsem výživný, ale už taky jsem nebyl tenkrát nejmladší, takže se těžko hledala práce. Předtím, když jsem dával hokej tak taky že jo, nějaký ten úraz a nakonec, když nemáte kam jít, tak jdete sem.

A tak jsem se furt proplétal, když peníze byly, šel sem rychle do nějakýho podnájem. Když nebyly, tak jsem zase spad sem. No a pak jsem začal prodávat ten Nový Prostor. A to bylo dobrý tady s (jméno pracovnice v sociálních službách pro NP) ta mě k tomu přivedla a já jsem začal prodávat a zjistil jsem, že mi to docela jde. To víte, lidi se rádi zastaví, popovídají si, koupí si časopis a ty co to znaj, tak už chodí třeba pravidelně. Viš, že ti pomůžou takhle lidem jako v nouzi a pomáhaj, co to jde. No tak teď už jsem našel ve starobním důchodu, takže když se zadaří, tak se snad na ten azylák ani nebudu muset vracet. Já jsem se vždycky vracel jenom, protože to bydlení prostě bylo nahovno. A já si těžko můžu se svým důchodem dovolit něco lepšího, kde nebudu buzerovanj a kde si budu moct dělat, co chci, uklízet jak chci, vařit co chci, no prostě normálně svobodně žít. Jenže dosáhněte dneska na byt, DNEŠKA!

Já jsem rád, že jsem teď na ubytovně, kde se dá trochu bejt. To víte, že bych si radši ušetřil na pořádněj byt, ale víte, jak dlouho by mi to na tom azyláku trvalo? No to ani já sám nevím přece. (Odmlka)

Což já bych i věřil, že kdybych to třeba půl roku vydržel, tak něco našetřím na nějakou garsonku, nějakou menší kauci, ale co dál? To mi všechny úspory hned vyjždíme a ten prodej, to už je taky čím dál horší.

Víte co, já mám rád houby, rád si zajedu na Šumavu, a to mi hned pár dní prodeje vypadne, no a kdo mi bude čekat s nájmem. Dyť já přece nejsem žádná chodící mumie. Já jsem pořád ještě člověk, kterej si snad může ještě trochu užít života a nejenom, víte co, honit se za penězma, abych moch trochu slušně bydlet. Na to já taky už nemám nervy. To už jsem si zvyknul, že holt jednou za čas spadnu sem. Peníze sou slečno Ivanko a peníze budou, ale my nebudeme. Já už sem si něco zažil, něco podělal, za spoustu věcí zaplatil, no a teď bych chtěl v klidu dožít.

Ivana Korytová
Snaha o ID

Ivana Korytová
Platba výživného

Ivana Korytová
Problém najít práci

Ivana Korytová
Útrata úspor za podnájem

Ivana Korytová
Útrata úspor za podnájem

Ivana Korytová
Starobní důchodec

Ivana Korytová
Aktuální příjem X AD

Ivana Korytová
Nekvalitní podnájem

Ivana Korytová
Drahé vlastní bydlení

Ivana Korytová
Drahé vlastní bydlení

Ivana Korytová
Dostupnost ubytoven

Ivana Korytová
Drahé vlastní bydlení

Ivana Korytová
Aktuální příjem X AD

Ivana Korytová úterý
Drahé vlastní bydlení

Ivana Korytová
Adaptace na ulici

den nemá práci, ať jdu domů, že potřebuje práci pro kmenový a to bylo takhle 80% veškerých směn. Dostal jsem 1800 a s prominutím jsem šel do prdele z ubytovny ven a proto sem šel sem. A to se mi u nich stalo dvakrát poprvé nějak v tom 2009, to jsem přesně dělal v ... žárovce zinkovně a pak u toho ... Dvakrát mi tam řekli, že budu mít směn dost, člověk vstane ve čtyři, žene se trikrát hodiny do práce aby mu za 10 minut řekli ať jde domů, no tak kde to jsme. A nikoho to nezajímá, daj vám 1800 a je jim to jedno.

Dokud jsem měl tu ruku zdravou tak, tak jsem dělal v Kohinoru léta, v Belisu lisaře, tam byly dobrý peníze.

No ale odmalicka jsem dělal sport a tu ruku mám v prdeli z hokejbalu, a koleno mám v prdeli z fotbalu. Já nesu nákup a musím to nést v levé ruce, já sem jednoruký prostě no. Já mít ruku, nebo nohu zdravou, tak chodím do práce tady s chlapama taky. Jenže já s tím nikam nevylezu, já hledám nějakou vrátnici to ví i tady (sociální pracovnice pro AD), zprostředkovatelka na pracáku, ta mi řekne že tady je nejmíň pět agentur a všechny hledají nejmíň pracovní, no to zdravotní znevýhodnění. Ale co zmůžu, vždyť já čekám na vyšetření neurologický 7 měsíců, není místo tady u pana neurologa na Jihu. Já musím s rukou nejenom na chirurgii, ale na ortopedii, k traumatologovi, k neurologovi, ke štyřem specialistům. To mi řekla náborářka v tý jedny agentuře, že jakmile donesu zdravotní znevýhodnění, bude se mnou sepsaná smlouva. A je to jenom kvůli těm dotacím. Mě sama na pracáku řekne, že mě nemá kam poslat. Jednou ta co mě měla dřív, ta mě poslala stloukat palety do Litvínovic, měl jsem doporučenku musel jsem tam. Přišel jsem tam za tím mistrem, ten mi dal obratem, že nejsem přijat ze zdravotních důvodů. Pak mě zas poslala někam, kde sháněli elektrikáře, nevím asi museli vykazovat činnost. Tam když mě ženská viděla, že umím akorát tak zašroubovat žárovku tak se divila, proč mě tam tak kráva poslala. Šup a nepřijat, nemá odborné vyučení.

Mně to taky není příjemný, já jsem byl zvyklej na jiný a ne dostat 800 na prdel. 1400 nebo 1500 stravenky. Já jsem si 1500 vydělával za směnu, já sem se rozved, zaplatil jsem ubytovnu, poslal jsem alimenty na holky moje, na dcery a měl jsem ještě pětadvacet táců na prdeli. Mně bylo úplně jedno, když jsem přišel do krámu, klidně jsem si koupil za 800 šišku uheráku, mě to bylo

Ivana Korytová
Útrata úspor za nějsem

Ivana Korytová
Absence pracovní smlouvy

Ivana Korytová
Absence práce vlivem úrazu

Ivana Korytová
Úraz

Ivana Korytová úterý
Nutnost OZZ

Ivana Korytová
Zdlouhavá zdravotní péče

Ivana Korytová
Nutnost OZZ

Ivana Korytová
Absence práce vlivem úrazu

Ivana Korytová
Nesoulad s životem na ulici

v Českým Krumlově byt jsem dostal, prostornější a tak jsem si udělal svoji rekonstrukci podle sebe, protože já jsem na tohleto stavění hodně. No a vyplavila jí voda tak jí prostě nemohla kam jít tak jsem ji vzal k sobě tu její sestru. Nějaký čas to dělalo dobře, po čase se to zvrhlo a pospě se. Kde já jsem teď momentálně na to, až kam jsem dopravoval. A měl jsem všechno. Všechno jsem měl, jako. A to se tak rychle zvyklo, že jsem úplně nestačil chápat. A vod ty doby jsem si říkal já už nevím teda, taky mladci už nejsem to víte je to těžké no. No je mě 64 a tohle jsem nezažil. Nikdy jsem nemusel bydlet a to vás nechci urazit ale jako v takových podmínkách. Nejhorší je ta nesevélnost. Já když jsem dřív normálně pracoval tak všechno fungovalo. Měl jsem peníze, tak jsem moch bydlet že jo.

(Odkášlání) Jako jo, je třeba pravda o to mi řekla no prostě to jsem řešil s tou svojí, že bysme jako měli třeba šetřit. Že třeba jako (odmlka), no že nebudeme mít vždycy takhle. No ale já takhle žít neumím, nikdy jsem nemusel, vždýt já nemám ani účet u ty, no u banky. Vždycy jsem pracoval rovnou za hotový. (Delší odmlka)

No a pak jsem musel sem prostě už, a to mi paní sociální sehnala práci potom jako jestli bych nechtěl dělat sekuriťáka. Já jsem říkal tak jo. No to víte, já jsem tady byl, jako já ty buděje znám, ale honem jsem si nemohl uvědomit kde ta otylka je, a kde se s nima mám sejít. Tam na mě měla čekat nějaký ten vedoucí a vzít mě do toho obchodáku jako bezpečáka. No tak to jsem tam byl jenže pak se to tam prohodilo jako to vedení no a ta nová vedoucí si myslela že to tam bude pochodovat podle ní a to mě se teda nelíbilo. Takže jsme tam měli spolu nějaký konflikt jí se nelíbilo jak pracuju, mně se nelíbilo jak se mnou jedná vona. Takže jsme se rozloučili. A to už jsem zase platil tu svojí garsonku. A to jsem si tam koupil všechno, koupil jsem si televizi, menší takovou no nevím kolik mám mít úhlopříčku, povlečení, příkrývku jsem si koupil, veškerý věci. Jednou jsem přišel a měl jsem vypáčený byt. Tak jsem volal policajty, ty přijeli, vyfotili, zeptali se co jsem tam měl. Já jim to řekl že jsem tam měl televizi, septobox, příkrývku a že je všechno pryč. Majiteli jsem to nahlásil ten měl přijet, teď já nevěděl jestli mi to uhradí von, nebo kdo. No to se samozřejmě nestalo. A policajti řekli dokud mi to nenajdeme, nebo nenajdeme toho viníka který vám to udělal že s tím nemůžou nic udělat. No takže sem se zase vrátil sem, protože já jsem tam měl i nějaký menší obnos, nic velkýho, ale na to živobytí by to

Ivana Korytová
Rodinné neshody

Ivana Korytová
Nesoulad s životem na ulici

Ivana Korytová
Útrata úspor za nájem

Ivana Korytová úterý
Absence úspor

Ivana Korytová
Absence úspor

Ivana Korytová
Práce přes agenturu

Ivana Korytová
Ztráta zaměstnání

Ivana Korytová
Vykradení nájmu včetně úspor

Ivana Korytová
Absence větších úspor

Příloha 2

Ukázka kategorizování

KATEGORIE	KODY
DLUHŮ	I' VTOS II Exekuce I Vysoká exekuce III Motivace ke splacení X Demotivace II Neznalost dlužní čestnosti II Neplacení dluhů I Neznalost pojmů exekucí (věřit) II Provident Vřazení z ÚP Svalení vlny na systém Exekuce versus HPP Narůstající dluh
Absence finanční rezervy	III Útrata úspor za nájem III Absence úspor II Absence větších úspor Absence bankovního účtu II Neplacení dluhů Narůstající dluh Vystěhování z podnikání Aktivní příjem X AD Adaptace na ulici
Ne dostupné bydlení	Neaktivní podnikání II Drahé vlastní bydlení Dostupnost ubytoven Ztráta bydlení III Útrata úspor za nájem

WAFEGORIE

WOJEW. LUBOŁ

Absence Biurości' rezery

1, 3

Demotywacja & praca na kPP w/wym. exelenci'

2, 5, 7, 9

Veledaini'

6

Terminy' w/wym.
Zawieszanie'

6, 4

Druhny

4, 5, 7, 8, 11

Pflichten bezelagodzeny'

1, 5, 4, 5, 12

1 Wystraszanie' z podwalinami

2 Absence pracowni' smutku 111

3 Utrata kispow za nadsien

4 WTD

5 Exelence 11

6 Zdziedziny' w/wym.'

7 Wzrostki' exelence 1

8 Roztwarcie le spraceni' dluha 11

9 Aktywizacja DPP

10 W/wym. bezwloko AD

11 Wzrostki' dluha' k/wym.'

12 W/wym. SD

Seznam zkratek

AD – Azylový dům

DPP – Dohoda o provedení práce

DPČ – Dohoda o pracovní činnosti

HPP – Hlavní pracovní poměr

ID – Invalidní důchod

NDC – Nízkoprahové denní centrum

NL – Noclehárna

NP- Nový Prostor

OZZ – Osoba zdravotně znevýhodněná

RT – Rejstřík trestů

SD – Starobní důchod

ÚP – Úřad práce

VTOS – Výkon trestu odnětí svobody

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 - Kategorie Neschopnost sehnat si zaměstnání

Tabulka č. 2 - Kategorie Zdravotní stav

Tabulka č. 3 - Kategorie Demotivace k práci na HPP

Tabulka č. 4 - Kategorie Nedostupné bydlení

Tabulka č. 5 - Kategorie Absence finanční rezervy

Tabulka č. 6 - Kategorie Dluhy

Tabulka č. 7 - Kategorie Příčina bezdomovectví

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 – Sčítání obyvatelstva podle způsobu bydlení a krajů 2021

Obrázek č. 2 – Sčítání osob bez přístřeší 2019

Obrázek č. 3 – Diagram kategorií

Obrázek č. 4 – Diagram s kódy

Obrázek č. 5 – Konceptuální model